Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

Серлодо

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 10 ЯНВАРЬ, 1981 ШУ ● № 5 (6291). ● Мах 2 кепиг.

ДОТТАГІЛЕН ВИЗИТАХ ДОЛА ФИЛЬМ

Советско-индийски доттагlалла дlахо чlоагlдара исторически этап хилар 1980 шера 8 — 11 декабре КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Инде Республике яь официальни доттагlлен визит. Массане а юкъара машар lалашбара тlехьарча къовсама лоархlаме дакъа юкъедехьача цу событена хетаяь да «Индеца керда вlашагlкхетар» аха телевизионни документальни фильм. Из Центральни телевидене гlолла хьахьекхар 8 январе.

Кинокадраша дийцар lалашдаре бокхача безамца, дег тlара Леонид Ильич Брежнев Инде хаьлкъо тlаьцарах, премьер-министрца И. Гандица, кхечи индийски кулгалхошца цо лелла переговорех къамельлаш. Фильме хьахьоих Советски пачхьалкхана керте латтачо Инде парламентарешта хьалхашка даь къамел, советско-индийски доттагlлен митинг, шиннийн а мехка халкъашта бeркат далара. Ассе а дерриг дуьненна тlе а машари хилийтар дуьхьа советско-индийски отношенеш дегlайоалаяра нерда кьанкъаш хьаделлача цхьана оттадаьча документашта кулгаш яздир.

Картинана юккъехаьа Л. И. Брежнева визитана итогий, тайп-тайпара социально-экономически строй йола пачхьалкхенаш машаре цхьана яхь йиш хилар практически хьахьекхаш йолча советско-индийски отношенеш бокха мах беча Инде цlи хезача политически общественни деятелашна, lилманхошна, болхлошна, искусства говзанчашна интервьюш.

Фильма авторш — тележурналисташ И. Белобородько, В. Дунаев, Ю. Солтон.

(ТАСС корр.).

НОВ. Ю. А. СТЕРЛЕНКОНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Беркате lилма - педагогически болх барах, общественно - политически вахаре хьинаре дакъа лацарах, кхьча дийнахьа денз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла геолого - минералогически lилмай доктора, професора Стерленко Юрий Александровича — академика М. Д. Миллионщикова цlерагlча Грозненски мехкдаьтта институтан проректора.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. ВОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАЙЕНЬКИЙ.

г. Грозный.

1981 шу, 8 январь.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

ЛЕРТТІА ТОАЮ ТЕХНИКА

Дика хьокхамаш гойташ чаккдаьнкхар дlадаха иттлагlча пятилетка тlеххьара шу тха «Красноармейский» совхоза къахьегамхоша. Планал дикка дукхагlа а долаш чудера ялат. Агротехнико дlадеххача тайпара кийчдаьча лаьтта толашагlа йолча хана дlайийра гураьхьа юв культураш. Зиба аьхна дахькхар бlаьсти юв культураш дlаера хьанъоастадаь дерригa лаьтта.

Хlинз шоай беррига теркам юртбоахама техника сихсиечи тешамеч тоаяра тlабахийта къахьегаш а ба. Хlаьта дlадахача шера гураьхьен ухх lайх планагlа 16 трактор тоае езаш дар тхо, царех барxl — совхе йиълагlча квартале. Цхьабекъда, техника тоаяра оттаяь план юкъаш хиннача тха собрание мастерске болхлошех механизаторашех дош делар шу чаккдоалаш итт трактори XXVI съезд йолалуш юрта боахама сррига техникен кийчон мугlаре дlаоттае. Цунца цхьана. «1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегlайовлаяра керттера лосташ» яха проект ювцаш хиннача собрание, шоай торонашна а хьежа, дош делар йиъ лагlча квартале пхьайтта трактор тоаен еррига техника, хьалха лаьрхlа хиннача тайпара, 23 февраль хьатlакховчаш кийчон мугlаре дlаоттаеч.

Цкъарчоа шоаш денна дош кхоачашдаьд мехмастерске болхлоша, механизатораша. Керда шу хьатlакхачалехьа тоаяь мастерскера араьнкхар лаьрхха хинначи тайпара 11 трактор. Хlаьта, тоаьчул тlехьагlа мастерскера арайоалача трактора технически хьал таххара лаьрххlа комисси а вlашагlъелла. Цунна кулгалдеш ва боахама керттера агроном Ленина орден делаеш вола коммунист Куюмджиев Георгий Александрович. Комисси хьажа а хьежа акт оттайича мара араялац мастерскера трактор.

Дика вlаштlехьдаьккхад мастерскера къахьегама хьалаш а. Берригача наха денвад беча балхага хьежжа доагlа спецбарекъаш, унахцlенонна ихераме дола балхаш дечарна деланьйига мала шура лу. Столови а мехмастерскена юххе я. Цига кийчбеча кхачана геттара раьза ба нах. Йlайха а шийла а я эшшача боарамагlа ххий довгlаш душ а я котельни йолча.

«Хlара балха денна — дикала Знак» яхача девизагlа социалистически яхь йоаржаьй механически мастерске. Цун итог хlара дийнахьа ю. Дийнахьа кхоачашде карагlдаьннер дlаяздy хьокхамий улга тlа. Яхье котало яьккхачар сийна «Молни» арахец.

ДукхагlЙолча хана яхье хьалха хул аккумуляторщик Асхабов lалаудин. моторащ тоадеш вола слесарь Абдулхадииев Зилауди, трактораш вlашагlйоахашн вlашагlйохкаши вола слесарь Чичаев Ваха, токарь Цакаев Мовла. Дй дlадахийтац царех хlаране балха нормаш 126 — 130 процент кхоачаш ца еш.

Овсаре къахьегаш мах ба трактористашта юкъе а, царех цаl — Бимурзаев lали. Дукха хlама дисадац цунна шиь КА-701 маркх йола трактор тоаяь яккха. Хьаьнала къахьегаш хиларал совгlа къонабарий хьехамчий а ба лакхе цlераш яьхараш.

Трактораш тоаяра план тlеххоачашъеш хьабоагlаш хиларал совгlа, хlанзале тоаяь яьккхай цар еррига тlехьаювзаш йола инвентарь, хlаьта ийс комбайнах — ворхl.

Гостехнадзоро дlадеххача тайпара, lай дlаоттаяь латтача хана талхаргйоацаш доагlа гlулакх а даь, асфальт йиллача майдашка дlаоттаяй еррига инвентарь а комбайнаш а.

А. АВТАЕВ,
Урус-Мартановски районa «Красноармейский» совхоза керттера инженер.

МЕХКДАЬТТА ДУКХАГІА ДАККХАРА

1981 ШЕРА ДОЛА «СТАРОГРОЗНЕФТЬ» НГДУ КОЛЛЕКТИВА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

1981 шера доле «Старогрознефть» НГДУ коллектива социалистически декхараш.

Иттлагlча пятилетка а 1980 шера а деррига технико-экономически хьокхамаш йола заданеш хенал хьалха кхоачаш а хьалхешаме цхьайттлагlча пятилетка ...... Октябрьски Революце орден ...... «Старогрознефть» мехкдаьтта гази йоккхача управлене коллектив.

Парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекте дегаш айдина республике къахьегамхой гlерт социалистически ...... даккха, коммунизм маьлхача шоеш юкъахезуьва дегlа декхаргlа дийнадо. Цар 1981 шера шоашта тlаьца ухх повехьара декхараш:

шера планал совгlа 6,3 эзар тонн мехкдаьтта дакха, цох КПСС XXVI съезд хьеллача денга — цхьа эзар тонн;

планал совгlа 82 эзар сома мехьа продукци йоакха, цунца коммунистий форумга — 13 эзар сома мехьа;

дерригача мехкдаьттах 85 процент дикала хьалхарча категорех дlадаккха;

Къахьегам вlашагlтехьабаккха ...... тоадерa, керда техника технологи юкъейоалаяре, балха дикагlйола методаш дlа... боармашка чегагlа оттаь къахьегама овсаре 0,1 процент айе.

Керда машинаш, прибораш, оборудовани, дикагlйола технологи юкъейоалаярах шера 1 миллиони 500 эзари сом экономе;

152 эзар сома пайда беела изобретенешца рационализаторски предложенешца оттае а юкъеялъа а;

оборудованега дикагlа болх байташ энергоресурсаш кlеэшаш 1500 киловатт-сахьат электроэнерги 100 тонн условни доагари кходе.

65 керда болхло lомае а 530-не квалификаци лакхъе а;

Каспийски форда йисте профилактори хьалъе;

юрта боахама шефски гlо деш совхозашна 1800 сага-дийна болх бе.

Шин революционни къахьегама традицеште тешаме йолча «Старогрознефть» НГДУ болхлой, инженерно-технически балхахой, гlуллакхерча наьха коллективо дерригa низаш, знанеш, опыт тlайоахийтаргlа КПСС XXVI съезда дика ма доагlаре накъадахаре, керда къахьегама толамаш даьха белгаладергья цхьайттлагlа пятилетка.

Декхараш дийца а дийца тlаьцад «Старогрознефть» НГДУ коллектива ...... собранe.

СпецСМУ-10 чуйоагlача прорабa Яротханов Супьяна кулгалдеча кхоалагlча гlишлонхой участка гlишлонхой Роза Люксембурга улицагlа шийттазза вlаштlардаь 84 квартира йоза цlеношка хьалдеш ба. Цига хlора смена нормаш 130 процентал чукхахьа кхоачашъяц Ежиков Бориса кулгалдеча комплексни бригада коллективо.

КПСС XXVI съезда сийна яхье баьннача бригадерча гlишлонхоша социалистически декхараш тlаьцад парте XXVI съезд хьеллача денга кхачалехьа цу цlеношкара отделочни балхаш шерра дlадоладайта. Укхаза къаьстта дика болх беш хиларца белгалбаьнна ба монтажникаш Есин Алексей, Шабельников Николай, Юдичев Юрий, кхыбараш. Хlара сменагlа цаl-ах норма кхоачашъю цар.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) бригадир Б. Ежиков, монтажникаш А. Есин, Н. Шабельников, Ю. Юдичев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ШУ ДИКА ДІАДОЛАДАЬД

Парте XXVI съезда сийна къахьегама вахта оттача СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически завода химикаша дика болх бу укх шера хьалхарча деношка. Январь бетта хьалхарча ялх дийнахьа цар арахийцад шин миллиони 268 эзари сома мехьа химически продукци. Заданел совгlа арахийцар эзараш сомий мехьа я. Еррига кийчъяьча продукцех 78 процент гарега яр вахчахьалкхен дикала Знак йолаш я.

Социалистически яхье хьалха латташ я Кальной Виктор Григорьевич керте латтача синтетически спирт арахецача производства коллектива.

• • •

Хlара шера итташ йолча кердача моделех баронъаш тег Грозненски швейни производственни объединене цехашка. Укх шера кхоалагlча цехерча мастераша Маргарита Ильинас, Четашкина Елизаветас кулгалдеча кхоалагlчен йиълагlчен участкай коллективаша кримпленах хьае йолаеьй маlача махьа хачеш.

Январа хьалхарча ялх дийнахьа баьча балха итогех цеха участкашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхай мастераш Фефелова Ольга, коммунист Таценко Алла Борисовна керте латтача цхьоалагlчен шоллагlчен участкай хlамаш тегараша. Пачхьалкхен план 103 процент кхоачаш а еш хьабоагlача цар хlанзлехьа заданел совгlа тийгад бlаь совгlа барзкъа.

• • •

«Старогрознефть» НГДУ коллективо доккхий социалистически декхараш тlаьйцад КПСС XXVI съезда сийленца накъаяхара. Мехкдаьтта доахараша графикал хьалха буйлаш дlадоладаьд ер шу. Хlанзле заданел совгlа бlаь тонн «lаьржа дошув» дахькхар цар.

Яхье хьалха латт Демин Валентин Александрович верте латтача мехкдаьтта доккхача № 4 йолча цеха коллектив. Хlаьта шоллагlа моттиг яьккхай Сорокотягин Николай Иванович керте латтача цхьоалагlча цеха коллективо.

• • •

Парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта юкъа луш, дикача къахьегама толамашца дlадоладаьд ер шу Вознесенски газ чаккйоахача завода болхлоша. Укх бетта духхьал хьалхарча ялх дийнахьа планал совгlа цар дахькхад 620 тонн совгlа газови бензин. Хlаьта заданел совгlа кийчъяьй 650 кубически метр сикъа газ.

Башха-дика производственни толамаш довхаш хиларца белгалъяьнна а Чирков Владимир Ильич керте латтача товарно - бийдала участка коллектив Семенихин Александр Васильевича кулгалдеча № 3 йолча комбинированни установка коллектив.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

«Красный молот» заводе хьинаре яъ а хьегаш, хадданза социалистически яхье хьалха латташ бола кагирхой дукха ба. Цар арахеца продукци чоалхане я. Шин балхах тlехдика кхетвии хьалхашка латта декхараш тlеххоачашдеши я комсомолка Черньшова Елена. Хlара сменагlа нормаш тlеххоачашъеш хьайоагlача цо хьинаре дакъа лоац общественни вахаре. Цудухьа дукхача комсомольцашех кагирхошех чlоагlа лоархlаши сий деши я Елена.

СУРТА ТІА: токарь Е. Черньшова.

З. БАТЧАЕВА сурт.

УКХ ШЕРА 8 ЯНВАРЕ ШУРИН ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОНТАШ ЙОЛА СВОДКА

РАЙОНАШ	Хlара lаттагара дийнахьа яьккхар (кг.) 1980 шера 8 январе	1981 шера 8 январе
Ачхой-Мартановски	3,3	3,5
Грозненски	4,0	4,2
Гудермесски	4,3	4,4
Малгобекски	1,9	2,7
Надтеречни	2,4	2,3
Назрановски	3,9	4,0
Наурски	4,5	4,4
Сунженски	3,9	4,0
Урус-Мартановски	4,2	3,7
Шалински	3,1	2,9
Шелковской	4,9	5,4
Республике гlолла	3,9	3,9

ЗАВОД ТІЕХЬА ХІАНА ЮС?

Рудин йоаца гlишлон материалаш йоаха а кийчъю а Карабулакски завод — къонача предприятеех цаl. Хьалъяра тlеххьара балхаш чакх а даьнна эксплуатацие дlаелнай завод 1974 шера октябрь бетта. Продукци арахеца йолаелча денз ритмичность йоацаш сецаш хьайоагlа завод. Хlанад из?

КЕРТТЕРА бахьан — дукха мах баха йола оборудовани каст-каста телхар. Заводе латта экспериментальни оборудовани арахийцай йоккха йоаца серех мехка заводаша. Цхьайола узлаш кийчъяьй БССР Бобруйске, Украински ССР Кривой Рогe, Тольятте, Усть Каменогорске, Свердловскерча Уралмаш заводе. Из бахьан долаш хало хул оперативно ремонт е а тишъенна узлаши деталеши хувца а.

Цул совгlа, заводе яр монтаж льяханза йола 103 гарга пункт. Завода инженерно-технически болхлой дилла а хьожаш ба производства технологи эргаьнкха тоаяра дешашка. Из болх чаккбоакхаш хьахиннай хоадамбоалаш йола тенденци — гарантийни ха кlезига йола дукха мах дlабаха йола оборудовани технологически зlанара юкъераяккхар, хlана аьлча каст-каста талха а талхаш цо болх сецабендаь.

Цшта, производства технологически схемана анализ яро, из лерттlа яккхара наькъаш лахаро новкъостал дир цхьан хинна болх беш йола групповой насосаш дикка кlезигъе. Нагахьа санна, тха болх беш хьалха бархl насос хулаш хиннале, хlанз цхьаннех кхоачам хул. Белгаллаккхача даргдац РСФСР хин боахама Министерства шера 3—4 мара бобруйски машинаш еча заводе арахеца насосаш луш ца хиннца хилар, уж а дукхагlча дакъа йиълагlча квартале а гелаш. Цар цхьанне чура шоллагlчуча ухийтача пульта образивность лакха хиларагlа 1—2 бетта болх бича талхар. Запасной оатхалаш lалашъяра дош «лаккхехьа» къоастадалца йолча хана болх ца беш латта езаш хулар завод. Хlаьта цу тайпара моттигаш шерашера нийслора. Завода керттерча инженера Б. З. Далакова еннача маьхерча рационализаторски предложене оалангара хийцар из дош. Производствана кхачамбоу хlанз цхьан насосо. Цун предложенегlа реконструкци яьй гlум кийчъеча узлана. Мукъаьлний гlомара классификаци ю отделени санна йола завода бlарча уел. Цу укхе болх бора кхаь классификаторои шин грунтови насосаи, цул совгlа чоалхане электросиловой боахам а бар. Мукъаваьлар итт совгlа болхло а. Дукха электроэнерги кхояьй.

Реконструкци йир жагlа шозалагlа оатача узела а, материал дlаухийтача конвейера балха овсарле массехказа сов а йоаккхаш. Цу гlулакхаша йиш хилийтар производственни хьокхамаш лакхде. Тха завод болх бе йолаелча денз эггара хьалха 500 эзар тонн продукци арахийцар оаха дlадахача шера 11 бетта, цун хьалхарча шерашка 270—300 эзар тонн мара хецаш ца хиннача. Из завода еррига коллектива карагlдаьнна хlама да. Доккха дакъа лаьцад цу гlулакха юкъе мехьа чlоагlа эшаш йола гlишлон материал арахецаш дола завода низалаш кlезиждахарца дувзаденна дола деррига производственни дешаш маlрра а хьаьнъалагlа а леладеш болча инженерно-технически балхахоша.

Ала а доагlаш хоза дош ала безам ба са заводе беча балха юкъе хьинаре дакъа лоацаш болча производстве хьалхалаттарех. Уж ба слесарь-наладчик Кодзоев Закре, жагlа оаташ вола Лейман Алексей, слесарь Мораев Василий, газоэлектросварщик Реутов Иван, Подушкин Александр, смена начальник Разгуляева Нина, бульдозеристаш Б. Осканов, Р. Ажигов, В. Сергин, крановщик лехка Хашагульгов Йоакъаб, Боргер Арнольд, Дегтярев Николай, экскаваторщик Гандалоев Мустафа, дробильно - сортировочни цеха начальник Хашагульгов Мустафа, дукха кхыбараш.

ЦІЕНХАШТТА халонаш увттаю тхона хьалхашка корпусаш йlоахъяра проблемо. Завода кулгалхоша тхо чудолхаш йолча РСФСР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана хьалхашка оттадаьд из дош. Тха завод улларг массе оагlорахьара хьенхаш бола мух тlадатташ шаьра моттиг я. lаь эзамалахьа корпусашкара температура наьха саина лохлу. Оборудоване тlа ша булл. Хlаьта, просттни дайнеех, цехашка минус 4 градусал лохагlа температура йоацача болх бе белаш ма йий завод. Ши вариант я из дош къоастадара: корпусаш йlоахъ а яь, стабильно болх бара эша хьалаш хьадар е lай ха шелъенначa хана завода болх юкъагlбахар.

Во латт гlулакхаш машинаькъо вагонаш хьателара даькъе а. Къулбаседа-Кавказа машинаькъа управлене бет-бетта хьа ца луш ют тхона яла езаш йолча вагонех 50 процент. Тха продукци тlайоттара хьа ца луш йиса еррига вагонаш 3000 совгlа я. Хьаухийта вагонаш а яц лерттlа йолаш. бlеха еха, борташ кегъенна, чура кlайле еха, хьалха тlаьхина мовхьаш кьийла аьшкасаьргаш доахкаш, люкаши борташи къовлалаза хул. Кхыдолча балхаш тlара а баьхе, царна ремонт е болхлой оттабе безаш хул тхо. Цо дукха ха йоаю. Цудухьа нормагlа 4—5 сахьата йотта езаш йола состав 10—12 сахьата йот оаха. Цкъаза моттигаш нийслу тхона хьаяхкийтача 50—60 вагонах йотта метаргйолаш 10—15 вагон мара ца хулаш а.

Цул совгlа, хан-ханнахьа хьаахийтац тхона вагонаш. цкъаза 4—5 состав хул тхона яйте завода хьатlадоагlача наькъашка латташ — «штурмовщина» йолалу. Хlаьта цкъаза кlириш дlаухийт цхьаккха а вагон ца яйташ — бе болх боацаш бус болхлой, складашка lов кийча продукци. Дукха моттигаш нийслу эшаш доаца хала балхаш де дезаш, масала, бульдозерца кийча продукци 50—100 метр тlехьашка яха езаш. Вагонаш льхкача юхатетта еза из шеттача. 1000 кубометр совгlа кийча продукци хул хlанз завода складе жагlа, аьта тlо. Хlаьта тха продукци кхачарга хьежаш багlа вай республике а цун доалонел арахьа а дукха гlишлонхой. Селла дукха халонаш тlалатташе а дlадахача шера 11 бетта продукцена реализаци яра план кхоачашйир завода коллективо.

Парте XXVI съезда йола «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегlайовлаяра керттерча лостамий» хьанъехьара КПСС ЦК проект lомаеш ба хlанз беррига советски нах. Бокхха болх бу тха заводе социально - экономически дегlааяхара плане. Партийни профсоюзни организацеша цlенхаштта теркам тlабохийт къахьегамхой чубахача моттигийн бытовойн хьалаш тоадара. Завод болх бе йолаеннача тlехьагlарча шерашка хьалдаьд хlаране чу 70 квартира йола шиша цlенош, оттаяьй хьалъе лаьрхlача 140 бера моттиг йолча берий бешеи кхы а шин цlенойн документаши.

Дишдалийташ производство кердача техникаца lалашъяра дешаш а. Заводе чаккйоаккхаш латтача реконструкце чулоаца цхьайола узлаш хьаяр, керда конвейери цхьаькха классификатори оттаяр, машинаькъа тlагlолла тlий гиллар, дукха кхыдараш.

Змейскера (Ставропольский край) бийдал кхоачаяларца дувзаденна лаьрхlа да тха производство шеръе — шера арахеца аьта тlо 600 эзар тоннага кхоачабара керда технологически линия оттае. Хlанз укх сахьате заводa могаргда шера 250 эзар тонн аьта тlо бала. Бийдала ресурсаша йиш хулийт производство шеръе.

ДЕКАБРЬ бетта партийни собрани хилар заводе. Гулбенна хиннача коммунисташа, болхлоша, инженерно-технически балхахоша чlоагlа къоабадийр цхьайтталагlча пятилетке вай мохк дегlабоалабара йола программа. Проекто чулоацача вай парте lалашмате йоккхача плано керда доккхий толамаш дахара дегаш урауттаду тха массане а. Шеко яц, капитальни ремонт боагlача боараме чаккхъаккхаро, массехк технологически узлана реконструкци яро, къахьегам вlаштlехьбаккхара боарам лакхбаро цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера лакха толамаш даха а завод проектни низалга кхоачае а йиш хулийтаргхилларах.

В. СЕМЕСИНОВ,
Карабулакерча рудин йоацача гlишлон материалий завода директора заместитель.

Грозненски швейни производственни объединение № 1 йолчу филиале шоай новкъосташта хьокхам а телаш болх беш йола къахьегама ветеранаш дукха ба. Царна юкъе а дикагIа лоархIачарех я хIамаш тега мотористка Яндарханова Малкан. Парте ургIанарча съезда сийна къахьегама вахте эттача цо цхьа смена дIалахийтац ший норма 115 процент кхоачаш ца еш. Малканая мел тийга барзкъаш цкъа дIаделча юха ца дерзадеш дIадохийташ хилларо а хьахьоьх уж дикен тIехдинен мира ца хилар. Ший опыто дикагIйола балха методаш доггаьза а долаш дIайойзийт цо къонача хIамаш тегараштa Ханиева Хайиста, Закриева Якийна.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) хьехамча М. Яндарханова, цун ученикаш Х. Ханиева, Я. Закриева.

В. ДЗИСЯКА сурт.

Партe XXVI съездага йола КПСС ЦК проект ювцаш

Транспортникий предложенеш

Укх денощка чIоагIа уйла тIаьхийта парте XXVI съездага йола КПСС проект шен МагIалбикерча автотранспортни предприяте коллективо.

ИттлагIа пятилетка ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа аьржача социалистически яхье хьалха латтараштa юкъе болаш хьабоагIа МагIалбикера автотранспортникаш. Тха автотранспортни предприяте коллективо ханал хьалха, 7-ча ноябре, кхоачашдаьд дерригача технико-экономически хьокхамех дола пятилетка декхараш. 22-ча апреле — В. И. Ленин ваь 110 шу дузача дента кхоачашъяй оаха кира дIа-хьа яхьара даькъера яхо шера план. ХIаьта пассажираш дIа-хьа бигара пятилетка кхоачашъяй 1980 шерарча Сийлахь-боккхача Октябра цIейта.

Дикача балха хьокхамашца чакхдаьккхар тха коллективо иттлагIа пятилетка йистейоалаш дола соахкара шу а. ТIехкхоачашъяй оаха кира дIа-хьа кхахьара а нах дIа-хьа кхувлара а йола дIаликача шера планаш. Иштта, толамца кхоачашдаьд къахьегамо овсарле лакхъяра, пайда баккхара декхараш а.

Коллективе аьржача социалистически яхье хьалха латташ, ханал хьалха шо-шоай пятилетка декхараш кхоачашдаь итташ шофераш ба тха автотранспортни предприяте. Царна юкъе ба кирашна йола машинаш лелаеш бола Арчаков IаддалI-ВоагIап, Котиев Сайда, Хамчиев Iаддалсалим, таксист Картоев КъарамсолтI, автобусаш тIа болх беш бола Ахриев Хьасан, Вузуртанов ХьажIумар, Дзауров Муса, Саутиев Къамбулат, Коригов Хьамид, дукха кхыбараш.

Дог гIоздоаккхаш дика хьокхамаш да тха коллективо дальхараш. ХIаьта а тхоай балха Iа-лха раьза дац тхо. ИттлагIча пятилетка керттера декхар дар балха эффективность лакхъяр. Цу хьакъехьа керттерча хьокхамех цо! ба йолаш йолча техниках бизалгIа пайда эцилга. Тха предприяте балха хьалашка лаьрхIача хIара дийнахьа балха арайоалача машиний коэффициент лакхъярца дувзадеш ла балха эффективность лакхъелга.

Цу хьокхамa а пятилетка планаш толамца кхоачашъяьй тха коллективо. Цхьабакъда, транспортах пайда эцара йолча технически нормашца ниисбича из хьокхам лоха ба тха. Масала, автотранспортни предприятера еррига машинаш лаьрхIача хIара бIаьнех дийнахьа балха арайоаларш 69 мара яц. Технически нормаех 85 машина арайала езача. Вешта аьлче, хила йоагIачул 19 процент лохагIа хул из.

Кхы а вcалагIа Iа из хьокхам кира дIа-хьа кхухьача машинашта лаьрхIача. Укхаза хIара бIаьнех дийнахьа балха арайоаларш 58 мара яц.

ГIулакх иштта хургдацар машинаш тоалра эшача оттадаш чархашцей хаинахье а эшача бӀарамах а транспортни предприятеш Iалашйоре. ХIанз транспортни организацей материально-технически Iалашъелга шин организаце — Нохч-ГIалгIай транспортни управлене материально-технически Iалашок отделох «Госкомсельхозтехника» вай республикерча объединене леладу. Цхьабакъда, царех цхьане а из декхар леррIа кхоачашдац. ХIаьта из бахьен долаш автомашинаши болх бара коэффициент чIоагIа лохлу.

Дерригача советски наха а сашна чIоагIа раьза болаш тIаац МагIалбикерча транспортникаша КПСС XXVI съездага йола «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегIайоалалра керттера лостамаш» яха КПСС ЦК проект. Цу тIа къаьстта дожа декхраш оттадаьд дIахо болх тоабара хьакъехьа транспорта предприятешта хьалхашка.

Уж декхараш толамца кхоачашдара белгтала тоаде деза транспортни организацешта материально-технически Iалашо елга. Цудухьа сона бакъахьа хетар проекта тIа кердача пятилетка шерашка автотранспорта болх дIахо дегIабоалабелга дувцача моттиге белгалдаьккхача, **автотранспортни предприятеш материально-технически Iалашъелга цкъен даьра хулийтилгех из гIулакх договорий ларда тIа доаккхилгех. Нагахьа санна материально-технически Iалашо яра йолча организаце шийхаммахьа договор кхоачаш ца дича цо ший декхараш кхоачашденза лоархIилгех из материально бехктокхаме оалилгех.** Цо лакхбергбар материально-технически Iалашо яра йолча организацей бехктокхам, донкха новкъостал дергдар автотранспортни организацей болх дIахо белгтала товбара.

КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте а этта, цул болх дIабоалалу ди кердача толамашца белгалдаккха лаьрхIа, хьинар кхо ца деш къахьегаш я МагIалбикерча автотранспортни предприяте коллектив.

Хь. ВУЗУРТАНОВ,
предприяте директор.

* * *

Советски наьха вахар тоадара дукха гIулакхаш белгалдаьхад КПСС XXVI съездага йолча «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегIайоалалра керттера лостамаш» яхача КПСС ЦК проекта тIа. «Халкъа хьал-торо социально дегIайоалалра лакхъяри» яхача VII раздела тIарча: «ДерригIа тоаде советски наьха чуIеча цIенои хьалашъяьннача моттиге тIаэхача бакъахьа хетар сона: **юртбоахам лелабеча районашкерча городашка керда хьалдеча дукха фусамаш йолча цIеношка бахача наха кладовойш, автогаражаш кургйолаши, хIаьта иштта царна бешамашта лаьтташ тергдала ма хилде, аьлча.** Цо кхы тIа а лакхъергъяр советски наьхо вахара хьал-торо.

Е. АВАНЕСОВ,
предприяте автослесарь.

* * *

Дерригача советски наха а сашна, вай са новкъосташеи дег тIара къоабалъеш тIаац КПСС XXVI съездага йола «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегIайоалалра керттера лостамаш» яхa КПСС ЦК проект. Донкхий декхараш белгалдаьхад цу тIа моха экономически дегIабоалабара я советски наьха хьал-торо тоалра а даьхе.

Вай мехка дукха миллионаш нах ба автотранспорта предприятешка болх беш. Шофера болх керттера ба укхаза. Дукха ба цу балха дерригa шоай вахар хетадаь къахьегаш бола нах. Цхьабакъда, цу балхо тIара пенсе болхараш дукха бац. Пенсе болха ха хьатIаккхачалехьа аттагIа дола кхы балхаш лаха дезаш хул дукхабараш. ДегIа унахцIено а ниэ п эшабаларца. Ха яхача наха шофера бар хала болх хиларца дувзадениа лархIа деза из.

Цу дерригe лоархIам а беш проекта тIа советски наьха вахара хьал тоадара хетальча разделе **шофера болх беш бола нах 55 шу даьлча пенсе бахийтаргболаш оттадича бакъахьа хетар сона.**

Д. САУТИЕВ,
предприяте шофер.

Съездагара съездага

ПРОЕКТАШ УВТТАЕРИЙ ТОЛАМАШ

«Чечингражданпроект» яха институт керттера проектни организаця я нах чубахача цIеной, школай, берий учрежденей, культурой коммунальни боахамей проекташ уттаеш. План ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа ях йоаржальча коллективо 1980 шера 12 ноябре рапорт делар иттлагIча пятилетка план кхоачашъярах. Кхоачашдир КПСС XXVI съезда сийна тIанийца хинна декхараш, 1975 шераца найсдича къахьегама овсарле 19,3 процент лакхъелар.

ЛоархIамегIа йола проекташ я 9-й 12-и этажаш йола Ленина проспектагIа а г. Грозне малхбоален даькъа тIарча микрорайонашка а хьалдеш дола цIенош. ТIехьарча шерашка институто оттаьд Ленина проспектагIа 16-этажни цIен проект 6-гIча микрорайона города малхбоален даькъ тIа цIенош хьалдара проекташ. Вокзала уллуврча майдан тIа 15-этажни гостиница хьалъяра, Челюскинца цIерагIча кинотеатрах киноконцертни зал еш реконструкци яра, мехкдаьтта института стройфака 10-этажни корпус, парте Заводской райкома административни здани, «Орбита» яха фирменни тина, «Сельхозавтотранса» производствени здани, «Октябрьский» майдан тIа информационно-вычислительни центр хьалъяра а кхыйола а проекташ.

Проекташ уттаечир доккхал а деш кхоачийхар Байкало-Амурски магистрала Кунерма яхача станце нах баха поселок хьалъяра хьалхарча аргIан проектно-сметни документаци оттаяра сийлен задани.

Института коллективо уж толамаш даьхад проекташта керда прогрессивни конструкцеши метериалашк юкъехкахьара, электронно-вычислительни машиний новкъосталца расчетий кердагIа йола методаш шерра лелаяра. ХIаман кхом дукхагIа бе йиш йола проекташ юкъехкахьара чотагIа. Алхха уж гIулакхаш дара чотагIа 1979 шера объекташ хьалъярга дIадодар 1430 эзар сома вIеэигдаьд. ХIаьта 1980 шера из 1,5 млн. сом хилар, пятилетка йоалегIча дена 2780 тонн металл 9460 тонн цементи кхоаьй.

1979 шера сентябрь бетта елар «Коммунистически къахьегама коллектив» яха цIи. ИттлагIча пятилетке коллективо къахьийгар «ХIара балха дешка — инженерни дикала Знак», «Уллув цхьаьккха а тIехьаьусар йоацаш» яхача девизагIа. ХIанз съездал хьалхарча денощка болх бу «XXVI съезда даха ма доаггIара накъагIорда» яхача девизагIа.

Института партийни бюро, профсоюза моттигерча комитето, комсомола комитето администрацеца цхьана вIаштIехьдаьккхар институте болх беш мел вар социалистически яхье юкъеозилга. Институтерча социалистически яхьах хилар коллективна политически, къахьегама, нравственни кхетам балара школа.

Проектий эффективности дикали айяра партийни Iалашо ярах дувцаш белгалдаккха доагIа парте областной городской комитеташа, республика Министрий Советои Грозненски горисполкомои института еш йола йоанхо я теркам а хадданза холуш хиниелга. 1978 шера 31 августе КПСС Грозненски горкома бюрос дийцар «ГIишлонний объекташ шоай ханнахьа проектно-сметни документацеца Iалашъяра, проекташи сметаши уттаю ханаш лоацъяра а цар динал айяра а коллективо оарцагIдохкаш вартийни организаце беча балхах» дола доаш. Цо проекташ уттаорий уйла тIаьхийтар проектий диналл айяра, белгалдир гIишлон-монтажни балхаш лоархIача институто цхьадола гIалаташ делга: проектий керттерча инженераша массаза а творчески пайда эцад гIишлошъяра нормаех, бахьан а доацаш лакхъю конструктивни элементий чIоагIал. ГIаккха объекташ хьалъеча дIадодар лакхлу. Проектий архитектораша дикаа чакхдахийтад зданеш арахьара а чура а хоалъяра шоаш де аьннар. Уж кхоачамбоацараш дIадахар XI пятилетке шин керттера гIулакх лерхI коллективо.

Тхона дика хов, нагахьа санна гIишлошъераша уж кхоача н ца йой, тхоай проекташа республика городаш районцентраши хозъергйоацилга. Укхаза ала доагIа, гIишлошъеча Нохч-ГIалгIай управленецара шин отношенеш институто нийса лелаелга. ГIишлонхошнара института бувзамаш дIадоладу объектай проекташ оттае болалуш. Цига чоте эц гIишлошъерий болаш йола торонаш. Цу дерригне а торо ду металл, цемент, кхыйола дефицитни материалаш кхое. Институто творчески гIулакхош вIашилеладаьра договораш оттадаьд Аргунски сборни цIенош деча комбинатаца «92» яха йоккхийча панелий цIенош ду керда серь юкъейоалайра, гIишлошъеча Нохч-ГIалгIай управленеца металли кхыйола гIишлоний материалаши кхоара.

1981 шу долалуш проекташ уттаерaш гIадбаха бар гIишлошъеча Нохч-ГIалгIай управлене X пятилетка план ханал хьалха кхоачашъярах.

XI пятилетке республика гIишлошъеча организацецара творчески бувзамаш дIахо шерде лерхI институто коллективо. Эггара хьалхe де лерхIар — вай столица республика юрташи кхы а хоагIа, наха баха дикагIа аьттув болаш хулийтилга.

ХIанз, дерригача халкъа КПСС ЦК проект ювцача хана «Чечингражданпроект» институте хьинар тIадахийта лехьш я производства эффективности балха дикалли айяра керда торонаш. Тешаме ала йиш я, XI пятилетка план института коллективо сийлеца кхоачашъергъя аьнна.

А. ЛИПЕН,
«Чечингражданпроект» института директор, РСФСР заслуженни гIишлонхо.

ТОЛАМЕ КЪАХЬЕГ

ДIадахача шера толаме къахьийгад Шалински района «Джалка» совхоза Iаьсий лелайоча Усманова Хадижата. Цхьа шу даьнна 50 Iаса да цо доал деш. ПланагIа 400 грамм йолаш, дийнахьа 600 грамм доал Iотlаккхет хIара Iаьса.

Х. Усмановас хьийбаш кхоаба ткъо шу совгIа ха я. Цох бокхъоаца йола кагирхой хьехамча хиннаб. ХIанз цун па цхьана къахьеташ я цун йо! Азман я. Ший нанас санна хьинаро къахьег цо а. Цар вIаштIехьдаьлар цхьаккха Iаса ца къаьтийташ 1980 шу чакхдаккха. Иштта толамаш а доахаш къахьега вIаштIехьдовл зоотехнически боккъолаша ма яххара гIулакхаш а лоаттадеш, Iаьсий дика кхоабаш хиларах.

А. АХМАТОВ,
Шалински района газета болхло.

АГИТПУНКТ БОЛХ БЕШ Я

Укх денощка къаьстта дукхагIа болх беш я Грознерча № 37 йолча юкъерча школера массаза болх беш йола агитпункт. Котаяма цIерагIча поселке баха нах каст-каста гуллу агитпуйнте кердача пятилетка Керттерча лостамех йолча лекцешка, беседашка ладувгIа. Агитпункт хоза кийчъь я. «Iоажа а ю мога а ю» яхаш я КПСС ЦК проекта хетаь уголок. Цига йоагIйоагIача темех дIаийцъь я иллюстрацеш. Наха дикагIа гургйолча хьалтеха йоакх агитпункта балха лекционни пропаганда планаш, парте XXVI съездага йола проект Iомаяран наха дIайовзийтара йола мероприятеш.

КПСС ЦК проект дерригача халкъо ювцача хана лаьрхIа оттаьча мероприятешта юкъе белгалдаь да из документ хьехархошка — агитатораша кIоарга Iомадайтилга а бахача наха из шерра дIадовзийтилга а. Микрорайоне бахача наха тела предложенеш замечанеш вIашагIтохара лаьрхIа вIашагIъелла комисси я.

Школа юкъараьцарча партийни организаце халланза йоакхо ю агитколлектива болх эргабоаккхаш товбара, агитатораште практически новкъостал ду. Пропагандеи агитации ший ханнахьа а лаккача илейни боараме а лелаелга вIаштIехьдоах.

Агитатораща, политинформатораща, лектораща семинараш, инструктивни совешанеш ю, белгалдоах цар декхараш, нах бахачи моттигашка беча массово-политически балха лостамаш. Дукхача шерашка Iоаль бахача наха юкъе беча балха опыт йолаш я школа парторганизаци. Из микрорайона общественни совета керте латташ а цун базовой лоархIаш а я. Совета чуйоагIача технологически транспорта Грозненски управлене, «Грознефтегаз» НГУ № 2 йолча цеха партийни организацей, культура учреждецей низаш дикагIа вIаштIехьдахаро торо хулийт ле лерхIараш кхоачашдара болх тIаберзабе.

Цхьайолча хана школан предприятейи агитколлективаши цхьана ю инструктивни совешанеш. ТIехкхьарча хана агитатораш коллективо кхоаза нах бахача кварталашка арабаьнна кхетама болх беш хиннаб. «ХIама хьакхоллара керда доазонаш» яхача беша кетаь микрорайоне бахача наьха собрани чакхъяьккхай укхаза, граждански сход лый.

Школа лектораша къахьегама коллективашка а еш шоай лекцеш. ХIаьта производстве хьалхалаттараш, къахьегама ветеранаш школе ухаш беседаш ю шоай предприятей толамех, уж дегIйоалара перспективех.

Проектана пропаганда еш беча балха юкъе лоархIаме моттиг дIалоац хIара сагана къаьст-къаьста беча кхетама балхо. Шоашта тIадилла гIулакх дика кхоачашду, каст-каста шоай участкашка хул агитатораш Л. А. Симагина, Э. Е. Галлер. ДукхагIа беседаш ю цар цIен-нохаштеи пенсионераштеи юкъе. Халкъа хьал-торо дIахо тоаяра де лерхIарий хьакъехьа яр цар укх тIехкхьарча денощка ях беседаш. Наьха хаттараш, предложенеш, замечанеш дIаязъю агитатораша, бакъда теркал ца деш, доаггIаш дола жоп ца луш цхьаккха а доаш диттац.

Балхах дика кхеташ я агитпункта заведующи С. Л. Кравченко. ТIадиллача гIулакха ше бехктокхаме лоархIаш вIаштIехьйоакх цо агитпункта болх. ХIанз еррига уйла тIаьхийтай цо агитпунктага а цун активага а гIолла КПСС ЦК проект наха дикагIа дIайовзийтара.

М. МОВЛИЕВ.

БАМ шин пятилетка доазонашка кхаьчача хана

«Байкало-Амурски машиннаькъа еррига магистралагIа поездаш йолаялийта» — парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта тIара уж мугIараш бамовцаша тIанийцад де дезарий хоадам болаш йола программа санна. ИттлагIа пятилетка чакхйоалача шера балха гIулакха лела поездаш йолаялийтай Чильчи яхача станце кхаччалца. Кийчо еш доккхий балхаш деш я Хани-Чара яхача участке «БАМстройпуть», «БАМстроймеханизаци» яха тресташ.

СУРТАШ ТIА: 1. В. Шпенькова бригада членаш. Чарски оагIонгахьа машиннаькъ Iобуллаш ба уж.

2. Тында-Чильчи яхача участке БАМа лаьрхIа рельсаш тIа йода поезд.

3. БАМа столице Тынде бахача наха кердача шера дина совгIат хийчдаьд из город хьалъеш йолча «Главмострой» управлене гIишлошъяраша. Наха чуIеча цIеной ялх корпус, школа-интернат, детсад хьал а я ь болх бе йолаялийтай цар.

Г. КАЛАЧЬЯНА сурташ.
ТАСС фотохроника.

ПЛАНАШИ ДАЬДАЬННАРАШИ

ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ПЛАНИРОВАНИ: ФУД ЦО ЛУР?

Москве, Ленинград, Ленинградски область экономически социальни комплексо дегIаахара территориальни система отта а я юкъейоалаяргIа 1980 шера начихьалихеи ираин екий авторий коллективаша.

АПН корреспондента къамаьл ду лауреатех цхьаннеца, Моссовета исполкома председатела заместителеца, города плановии комиссе председателеца, экономически Iилмай кандидатаца Владимир Владимирович Бaтуновца.

МоллагIаш я планировании кердача система бахьаледаш?

— 1975 шера халкъа депутатий Московски городской Совета дукхьашка тIадилладар моллагIча ведомствашта чуйоагIаш яле а городе еррига предприятей планашта координаци елга. Цул хьалхагIа тха комиссе кийчйора дуккьал города боахама предприятейи службайи планаш. Бакъда, из а кIезига дац: цига болх беш ва 1,5 миллион саг. Вокх еррига предприятей балха планировани йора уж чуйоагIача министерствашеи ведомствашеи, цкъаза городе долаш дола хьалаши торонаши лоархIа а ца лоархIаш.

Практически иштта хулар гIулакх: министерсташа шоай предложенеш хьачутел города планови комиссе, укхаза царга хьож дешаца хьашт долаш йолча предприятеша дакъа а лоацаш. Оттаьча плано чулоац еррига разделаш: «капитальни гIишлош хьалъяргара дена коммунальни бытовойи сетий дегIаахарга кхаччалца». Цудухьа планови комиссе балхахошта тIадож вIалла вIашн тара а доацача довкъой предприятей специфика къоастаелга. Хьае йийзар хьалха тха вIалла йоацаш хинна отделаш, масала машиностроене, Iилма, йIгачеи кхачани промышленноста. Боалабир оаха тхоаште эшаш бола специалисташ а. Долча бесса аьлча, цу тайпара йола единий план оттаяр чоалхане а из бечоа кIордабергбоацаш а болх ба.

— Хулий-тем шун, довкъой хьалтамм города хьашташи вIаши тар ца даларгIа конфликтни ситуацеш утташ моттигаш?

— Эггара хьалхарча денощке а нийсъелар тхона министерствашеи ведомствашеи тела шоай московски предприятеш дегIаахара хьалкъехьара предложенеш цIенхаштта корректировка е езаш хула моттигаш. Хьалхарча аргIанна капитальни гIишлош хьалъяра дешашца ювзалийя хул уж корректировкеш, хIана аьлча эггара хьалха къахьегама ресурсайи предприятеш хьалъяра а шеръяра а эшача мукъача территорейи торонаш кхоачамболаш яц городе. Тха керттера декхар да производство лакхлулга аьга болх беш бола нах кIезигбарца беш Iалашдар. цхьаьн тар а деш Iалашдар. Кхыча дешашца аьлча, халкъа боахам дегIаахa беза керттерча даьнъе интенсивни новкъа. ХIаьта моллагIа дакъа производство керда предприятеш хьалъяра е болх беш ярaш шеръяра чотагIа дегIакхуила ма гIертий. Министерствайи ведомствайи заявкаш суммага диллача сов тIехьювл Москван торомел. Цу хьалашна планови комиссех ший тайпара йола арбитр хул. цо ший ма хулла объективнегIа дIаниисду уж эшаш йолта организацешта къахьегама а кхыйола а ресурсаш.

Шеко яц, кIезига моттигаш хилац доакъоша дIадехараштa оаха чIоагIа доазув уттадеш. Конфликтни ситуацеш нийсъеннача хана хьайда дешаш къестадеш СССР Госпланe СССР Министрий Совети я. хIаьта цар дукхагIча даькъе Моссовет хьал а лувш.

Тха комиссе кийчъь города халкъа боахам дегIаахара комплексни план депутатий сессе чIоагIъю. хIаьта цул тIехьагIа лаьрхIача приложение хьисапе шера е пхе шера йолча мехка экономически социальни дегIаахара плана юкъейода. Халкъа депутатий моттиганкарча Советий бокъонаш дикка закхъеш йола керда система халкъа боахама доал деча демократе процесс дегIаахарах долча доккхийча тешалех цаI да из.

— Миштад планироване керда система юкъейоалаярах хьехулаш дараш?

— Тха стратегически уйлаш — къахьегама ресурсаш екъача ниисдуш йола пропорцеш хувцар. ХIанз укх сахьате тхо гIерт промышленни производстве болх бераш кIезиг а беш ма могга дукхагIа низаш наха эша гIулакхаш деча сферe хьожаде. Цхьабакъда, из дац производственни сфера дIакоййолача хана лохлургъя яхилга. Таханарча дийнахьа Москве еррига тIанхеташ йола промышленни продукци къахьегама овсарле лакхъялара чотагIа кхет. Из хьокхам иттлагIча пятилетке бизза кхоачашбаьб Москван предприятеша: боккхой низа дукхал тIа а ца тохаш 21 процент лакхъенна арахеца промышленни продукция. Цул совгIа, кавaрча шера тха вIаштIехьдаьннад кхыметтел производственни сферера дикка болхлой мукьабовлийта а. Пхе шера Москван промышленноста вIаштIехьдаьннад продукце динал дикка лакхъе пхи шу хьалха хецаш хиннaчул шоазеи ахаззеи дукхагIа да тахан московски предприятеша арахеца дикала Знак тIалатта тевараш, дерригача товараштa юкъе цар лоаца дакъа 25 процентага кхаьчад. ТIаккха керттера хьинвар: 10 ноябре кхоачашъянь яьннай города исторе чу эггара хьалхара экономически социальни дегIаахара пхе шера йола единий комплексни план.

— Сен чотагIа доаходенад уж толамаш?

— Къахьегама овсарле лакхлулга Iалашду хьалхарча аргIанна Iилма-технически прогресса чотагIа. Iилманеи техникаи карагIдаьннараш юкъехкахьара плана тIа халкъа боахама дерригача доакъошка ба производства технически боарам лакхбаларах бола хьокхам. Ханнахьа хувц къаенна оборудованш, производстве кулгашца ду балхаш кIезигдара даьнъера Моссовета исполкомой депутатий сессеи чIоагIъянь йола къаьстта план а я.

Столица Iилман учреждений балхах дийцача. укхаза а уж моллагIча ведомствашта чуйолхе а оаха плана тIа белгалдоах специалисташа керда техника хьаеча а юкъейоалаеча а хьинаре дакъа лаца дезаш хилар. хIаьта Iилман организацей балхо юха лур лакхлулга Iалашду. цига болх беш бараш лоадамасов а ца боахаш.

Города планови комиссеца хьаьнй Москва комплексно дегIаахара, планировани яра керда методиваш хьаяра тхона гIо ду экономически проблемай Институт. Белгалдаьккхад, планироване кердача хьалашка город дегIаахара экономически социальни аспекташ вIашагIъюаза аттагIа хилар. Яйгеи кхачани промышленность, наха чубахеи коммунальни гIирсаш хьалделга кхыча доакъоел сихагIа дегIаахаро лакхдергда бахача наьха низахара хьал, хIаьта цо юххера а гIо дергда къахьегамо овсарле лакхъяра.

— Фу оалалургда хьога Москван халкъа боахам дегIаахара комплексни планировани яра перспективах?

— ХIанз укх сахьате города цхьайттагIча пятилетке (1981—1985 шераш) экономически а социальни а дегIаахара комплексни плана проект оттаяра балхаш чакхдаьха яьннай тха комиссе. Цу тIа керттерча даькъе ресурсии никъ лаьцаб: оттаяй балха низаш дукха-кIезига хилара, доагора а хиа а расходий, кхыдарий балансаш. Цунга хьежжа могаяй Москве халкъа боахама доакъош дегIаахара оптимальни вариант. Гарггара перспектива — города районашка планироване керда система юкъеяхьар.

Беседа дIаязъяьр Л. СТАРОСЕЛЬСКИЙ (АПН).

ПИСЬМОЙ ОБЗОР

Парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект кепатеха араьнначул тlехьагlа къаьстта дукха кхехьеташ ду редакце республикерча къахьегамхошкара. Коммунистийн лакхерча форума сийленца накъбахара къахьегама вахте этгбраша доахача производственни толамех, яхь хьалха латтаж хьабоагlаш болча дикача кагах язду цар.

«Парте XXVI съезда сийленца накъагlоргда» яхаш корта а болаш я Грозненски буруя тохара балхийн управлене воккхагlолча инженера **Д. Габиева** язъяь корреспонденци. Цу тlа белгалйоах иттлагlча пятилетка заданеш ханая дукха хьалха кхоачаш а яь, укх шера чотагlа къахьегаш йола буруя детта бригадаш. Царех я буровой начальникаш А. М. Никулин, А. А. Неримов, А. Г. Мау, Н. Д. Гусанов, кхыбараш керте латта буровой коллективаш. Цар а кхычар а хьинаре къахьегарах дlаяхача пятилетка задани ханая дукха хьалха кхоачаш а яь, укх шера март бетта чотагlа къахьегаш я Грозненски УБР коллектив.

Старопромысловски районерча мехкдьттахошта, буруйдеттараша, машинашъераша карагlдувлача дикача гlулакхех дувцаш массехк информаци кхаьчай редакце тха штате воацача корреспондентагара, пенсионерагара **А. Тищенкогара.**

«Машинашъераша могаю» яхаш корта а болаш цо язъяьча цхьан заметка тlа дувц «Промавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода болхлоша парте XXVI съезда йола КПСС ЦК проект чlоагlа уйла тlаххийта lомаеш хиларах. Из лоархlаме партийни документ царна дlадоваьйташ дукха болх бу предприяте агитатораша, политинформатораша. Болхлоша пайдане предложенеш тел. Масала, токара А. С. Алехина дех проекта VIII раздела ер дешаш тlатохилга: **«Общественни къахьегама юстара латта гlертераш белхе озалга чlоагlдолда».** Фрезеровщина А. А. Мостовой дех IV раздела ер дешаш тlатохилга: **«Станкостроительни инструментальни промышленносте дикка айбола технически боарам, тоайола дикал, дукхагlа хулийтайла арахеца технически инструментеш».**

«Советски сага вахара хьисап» яхаш корта а болаш я «Грознефтеоргсинтез» объединене ОРС-а гаража шоферах Губанов Анатолий Федоровичах цу ОРС-а экспедиторa **Х. Берсанукаева** язъяь зарисовка. Бархl шу дизад А. Губанов укхаза къахьегаш вола, яхаш язду цо. Шийна тlачlоагlъяь «ГАЗ-53» яха автомашина геттара дика лелаю цо. Цудухьа капитальни ремонт ца еш болх беш я из. Йоккха опыт йола шофер Анатолий Федорович коллективе чlоагlа лоархlаш сийдеш ва.

Шалерча районни газета болхлочо **А. Ахматова** язъяь корреспонденци я «Къахьегамах денна совгlат» яхаш корта а болаш. Цу тlа вувцаш вар ва Абуезидов Асланбек. Шо бархl класс чакх ма яьккхинге «Джалка» совхоза мехмастерске балха веттар ва. Цун аьттув баьлар юкхьанца цуна хьехар де а из нийсача къахьегама накъа тlа ваккха а йоккха опыт йола токарь Усланов Заурбек нийсвалара́х. Балха говзал карвероe дукха нов къостал цар цо къонача болхлочоа. Дукха юкъ а яладехьа шийа хьехамча метта дlа а этте къахьега йиш йола говзанча хилар цунах. Хlана лердача чоалханеча станока тlа болх беш ва Асланбек. Юртбоахама машинашта еша дукха овтхалаш хьаяъ цо цхьаькка тайпара дакка тlа-лат а воацаш. Заводе хьавчарел эсалагlа йоаца резецаш ше хьаю цо. Цунна тоае ца ховаш цхьаькка тайпа оатхал яц, цун я токара, расточника, прессовщика говзалеш.

Хlана цо шийа опыт, дикагlйола балха методаш дог раьза доаш дlайовзийташ мехмастерске къахьегашка шоай балхах дикагlа кхеташ боагlаш ба къона токараш Бимурзаев Ваха, Саиев Иcлам, Арисханов Сулиман, кхыбараш.

Дукха ха йоацаш РСФСР мелиораци хин боахмен Министерства коллеги хьежар бригади подряди къахьегама прогрессивни системагlа алапи телген шейна чуйоагlача организацеша юкъехьолга мишта кхоачаш ду, яхаш язду Москве ваьш волча А. Легие. Бригади хозрасчет юкъейоалаяра дьвьъе дикагlйолча коллективех цаl а лоархlаш белгальякккхай «Чеченингушводстрой» гlишлошъеча управлене коллектив.

«Грозэнерго» оператора **Х. Суруджиевa** ше язъяьча корреспонденце тlа дувц КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте эттача энергетикаша дика толамаш доакаш хиларах. Дlадахача шера план хаьая хьалха кхоачашъярах 80 болхлочо, инженерно-технически болхлочо сийвай «Социалистически яхье котвьиннар» яха сийлен знакаш. Царна юкъе ба лабораторе дефектоскопист Мартыненко Николай, электромонтераш Шахгириев Леча. Подлесный Филимон, ремонтно-наладочни предприяте слесарь Дагалиев Юрий, кхыбараш.

Тlа-тlа шерагlа аркаш латт парте аргlанарча съезда сийна йола социалистически яхь Гудермесски машинаькъа станце погрузочно-разгрузочни балхий участка болхлошта юкъе, яхаш язду участка нормировщика **Р. Родинас.** Дlадахача шера цхьоалагlча декабре дез укх пятилетка календарагlа къахьегаш ба уж.

Социалистически яхье хьалха латт Багаев Сулаки керте латтача грузчикий бригада.

ЗАКАРПАТСКИ СОМИЙ БЕШАМАШ ЛЕЛАЕРИЙ ТОЛАМАШ

Вlалла ца хиннача бесса дукха lажаш чуийцаб укх шера В. И. Ленина цlерагlча «Доттагlал» яхача закарпатски сомий бешара — юкъара лаьрхlача хlара гектара тlара 218 центнер, плана 162 центнер мара йоацача. Иштта сомий бешамаш лелаераша тlехкхоачашдьад КПСС XXVI съезда сийна тlаьнца хинна доккхий социалистически декхараш. Из цар вlаштlехьдаьннад укх шера хаоттам аьттув болаш хиннабеце а: бlаьсти lаьрка денача хиша, гурахьа — цахаддаш дийлхача догlаша новкъарло йир къахьегамхошта.

Ноябрь бутт хьатlакхаьчача а, ниэ болча тlягачаша йоккхача сомий бешара приемни пункташка дlаувзар боикхийча, чам болча lажех етта прицепаш. Дlахо цар никъ бодар Киеверча, Москверча, Ленинградерча тишашка.

Тхьоаза чуийцаб укхаза хьувкъам. Из беш дlасгlай 1960 шера Закарпатски Сабанч - Сатмарски (ВНР) областашнарча къахьегамхоша В. И. Ленин ваь 90 шу дизара сийна СССР-ен ВНР-ен пачхьалкхений доазон шинна а оагlорахьа. Цудухьа сомий бешах «Доттагlал» аьнна цlи тиллай вежарашха долча шин халкъа юкъерча В. И. Ленина дlадоладаьча доттагlала сийна.

Советски венгерски сомий бешамаш лелаерий вахаре лоархlаме событи а хинна дlаэттад хlара шера деаду «Хьувкъам чуэцара» цlей. Цу дийнахьа доттагlаша хьалха дехз хьайоагlача традицегlа сомаш цхьана чуэц, цул тlехьагlа массехк шу хьалха дlайолаенначa социалистически яхьа итогашка хьож, 1980 шера котало яьнкхар закарпатски сомий бешамаш лелаечар. цул хьалха — цар венгерски коллегаша.

Укх шера хинна цlей сомий бешамаш лелаерий вахаре къаьстта дог тохадолийташ дар. Из хилар В. И. Ленин ваь 110 шу дузача шера. Торжественни митинге вlашагlкхийттача сомий бешамаш лелаераша - доттагlаша дийшар ткъаь шера шоашта карагlдаьнначох. Цу юкъагlа сомий беш дегlа а ена чlоагlъенна́й, дикка шеръенна́й цун территори а. Кхо шу хьалха, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу даьлара сийна, 60 гектар дlалоацача кердача участка тlа лакха хьувкъам-луш йола спурови сомий беш дlаегlай. Хlанз советски оагlорахьарча беша еррига территори 210 гектар я.

«Доттагlал» яха сомий беш новаторства, хьалхе латта опыт дlа-хьа эцара дика школа а хинна дlаэттай. Алхха тlехкьарна шин шера цун кlийлех тlа 180 бригадир - сомий беш лелаер кийчваь. Коллегаша цхьана оттаньй сомий гаьнаш эс деча са доаллача хlамаех а лазарех а лораяра система. Из балха юкъейоалаяр бахьан долаш торо хилар Джонатан, Гольден - Делишес, Старкинг сашна долча сортий лакха хьувкъам чуэца. Уккхазара чуийцача сомах 80 процент хьалхарча сортех дlаболх.

Венгерски доттагlий опытах пайда а эцаш, закарпатски сомий бешамаш лелаечар дlаегlай лакха хьувкъам луш йола сомий гаьнаш Виноградовски, Береговски, Мукачевски районашнарча дуккхача колхозашкен совхозашкен, хlанз цар дlалоац 3 эзар гектар совгlа лаьтта. Цу тайпарча сомий беша хlара гектара тlара алхха 1978 — 1979 шерашка 2,5 эзар сом цlена пайда баьлар. Областа боахамашка сомий гаьнаш хьакъоста а еш, уж лертгlа яlара йола венгерски доттагlашкара хьайица опыт, юкъейоалаяро торо елар хlара гектара тlара 12 центнер дукхагlа хьувкъам чуэца.

КПСС XXVI съезда даха ма доагlара накъалахара льржача социалистически яхье къаьстта доккхий толамаш даьхад Украински ССР Лакхехьарча Совета депутат, «Знак Почета» орден лелаеш йола Терезия Петраш керте латтача комсомольско-кагирхой звеноc. Хlара гектара тlара планагlа 215 центнер сом чуэца безаш хиннача, цун звенос 233 центнер чуийцаб.

— Йоккхий, хоза сомий бешамаш кхее берий хана деза безам болаш яр со, — дувц шийх лаьца Терезас. — Сомий беша баглача lамилгашта гlулакх деш воаллача даьна новкъостал дечул бокхагlа салоlам боацаш се хинна дагадоагlа сона. Школе деша яьгlача хана сомий бешамаш лелаерах лаьца дукха книжкаш дийшар аз. Сахьташ доахаш, хетаргахьа, бlарахьежаргьир со бlаьсти эзаз техача lажашта. Гурахьа мерзача, цlе бос болча сомо lочусоттаьь гаьнаш а йолаш хинна йоккха йоаца тха беш мел хоза яр.

Моттигера бархl класс чакхъяьккхачул тlехьагlа, Терезас, шено а йоацаш, сомий беш лелаер хила лаьрхlар. Болх бе йоласлар «Доттагlал» яхача сомий беша. Иштта беррига Петрашашта дезаль професси а хинна дlаэттар из. Пенсе баххалца укхаза болх беш хиннад дан вакеп. Хlана цул звеноца къахьегаш ба вlамагlа йола йиша Иринах воша Федори. Уж беррига а — шоай гlулакх дукха дезаш бола нах, бокхьонца бола говзанчаш — сомий бешамаш лелаераш. Сомий гаьнаш йолаш хиннача областной яхьашка Иринас чемпиона титул яьккхар. Хlаьта хьалхарча шерашка из сийдола цlи дуккхазá яьхай Терезас ше а.

Атта хиннадац комсомольско - кагирхой звенона лакха хьувкъам кхебе. Ховш ма дий, гаьнашта вlамигача берашта дечул кlезигагlа доацаш доал де дезилга. Бlарччача шера кулгаш вlашка ца дохкаш къахьегаш хул сомий бешамаш лелаераш. Шоай хаппахьа удобренеш яхка, лаьтта известкованн е, гаьнаш дlа дренажни системана ремонт е еза — деррига а дагар лаь а вартваш. Замаца тlа а боахаш, цlенхаштта йолча lилман лардa тlа болх бара хаддапза дешилга кхы кlезигагlа лоархlам болаш дац. Цу гlулакха Терезас раьза а йолаш гlо ду шийна новкъосташта. Цун цlагlа сомий бешамаш лелаярах долча книжкий йоккха библиотека я. шох пайда эц звено беррига членаша.

Гlадкугаш ба укх шера закарпатски сомий бешамаш лелаечар хьалхехебаь хьувкъам. Бакъда, Терезан цул новкъостийи хlаналехьа цхьайттлагlча пятилетка планаш ювцаш ба. Ерригача сомий беша реконструкци е езаш ба уж. Лакха интенсивни спурови йола сомий бешамаш лелаяр дукха 150 гектара тlа керда гаьнаш йогlаргья. Специалисташта хетачох. цо торо лургья хlара гектара тlара 400 центнер lажаш чуэца.

Юрий БАРАНОВ,
АПН корреспондент.

СИБАРЕГlАРА АГРОКОМПЛЕКСАШ

Сибарегlарча юрта боахама хьалхашка латта денхар да моттигерча производства чотагlа цу йоккхача, чlоагlа дегlайоагlача регионе баха нах керттерча кхачан продукташца lалашбар. Цунца дувзаденна йоккхий промышленни комплексаш хьаьрца цхьана укхаза совдоах юртбоахама производства низамаш.

Иштта, Краснодрски края къулбехьарча районашка (Малхбузен Сибарегlа) хьалъяь а хьалъеш а я хlарапе шера 100 эзар совгlа хьакха кхею хьайбаш леладу чlоагlа механизированни комплексаш. Цул совгlа, укхаза хьалъяьй оалхазарий дулх доакха 13 фабрика, кагий доахан леладу 40 специализированни предприяти.

Малхбузен Сибарегlа дулхан шурийнен хьайбаш леладара lалаьмате йоккхий торолаш я боахамий: 6 миллион совгlа бежан, шин миллион совгlа хьакха, 4,5 миллион жа да фермашка леладеш.

«Омски бекон» яха фирма Сибарегlа эггара йоккхагlа я. Дукхьал дахача шера деннад цу специализированни боахамий объединене пачхалкхенна 13 эзар тони хьакхий дулх, хlаьта пятилетка хьалхарча дийъ шера — 48 эзар тони.

Вайнало - Амурски магистрала зоне хьалъе лаьрхlа да дулхен шурийн промышленноста 18 предприяти. Никъ буллаш латтача районе специализированни совхозаш, хьайбаш леладу комплексаш, теплицаш хьаяро йиш хулийтаргья транспортни расходаш кlезигъяре чотагlа лах миллион сом кходе.

Цигарча цlимхарча климатически хьалашка хьежа кlоарта породни реконструкци еш латт Сибарегlа дулх кхоабача доахана lулапта. Кхедаьд моттигерча тайпаех пайда а ийбеш шин е кхаь тайпах дола хьайбаш вlашагlъодар бахьан долаш хьахинна lаьсий. Продуктивностаген фуи дикалгея диллача, артда вай, сибирски селекце терефордски тайпа дунен стандартий боарамта кхаьчад. цо lалашду дийлаьеи буса 1400 граммага кхоачаш дулх тlадетталулга. Эргайоахаш тоаю естественни доакъар меттел, комбикорма а кийчъяра методаш. Лийрхlачул дикка совгlа пайда пургба водородни бактерей искусственни белокаш яхара метод промышленно карарзаяро а. Массанена а хоьш да, хьайбай доакъарцача белока дефицит дунен тlа тахан хоалуш хилар. СССР шера ийс миллион тоннага кхоач из.

СССР lилмай Академе Сибирски отделене lилманхоша оттенъйо хьайбай доакъарцара белок дикка совъяккха йиш хулийташ йола технологи. Сибарегlа эггара хьалхарча промышленни установко сиияча 100 грамм йолча белоках йоалл хьайба буача кхачанца хиланза аргlоапача аминокислотий деннен бийсаненнен йола йиезе рацион. Уж хlамаш а етташ массехк типови «меню» оттаьй lилманхоша.

Промышленни кlийлен тlа йоккхий хьайбаш леладу комплексаш хьаяро пхезза-ялхазза лохбу продукце единицага дlаболх къахьегам. Сибарегlа хlинз хоалуча тайпара, болхлой кулгаш кlезига долча хьалашка из чlоагlа лоархlаме хlама да. Сибарегlарча хьакхарч лелевча комплексашка механизапе боарам 90 процентаз лакхагlа ба хlанз.

Сибарегlарча конструктораш машинаш сраьшен хьаьй хьайбашта доакъар дехкара, помещенеш цlенъяра йола дуккха оригинальни механизмаш. Оттаьй хьайбаш латтача хила езача йоахален сердален оптимальни режим, хьаьй детта доахан дlадехкара йола керда автоматизированни хlамаш. Цу гlулакхех кхеташ воацача сага-м лоадамбоацараш да уж, амма хьайбаш леладерашта хоэ воа хинна чуденачул тlехьагlа е деттача хана хьайба сетийна хилар мел лоархlаме да. Хьайбаш дlадехкача кердача моделю хьалха хинначунга хьежча бархlазза-иттазза лохбу къахьегам.

Сибарегlарча lилманхоша лерхl, гаргтача хана хьайбаш леладеча комплексашкара къахьегам беррига а механизированни хургба аьнна. Хьайбашта лаьрхlача помещенешкара фо зепе газаш, дом, микроорганизмаш бокъонца дlайоахаш цlен а деш микроклимата къайла системаш юкъейоалаю. Фох кислород тохаргья, ионизаци ергья, хlаьта хьайбашкарча физиологически хьелашта тlахьожам лоаттабергба лаьрххlача датчикашцен компьютерашцен.

Борис ИВАНОВ,
АПН корреспондент.

Доазол дехьара

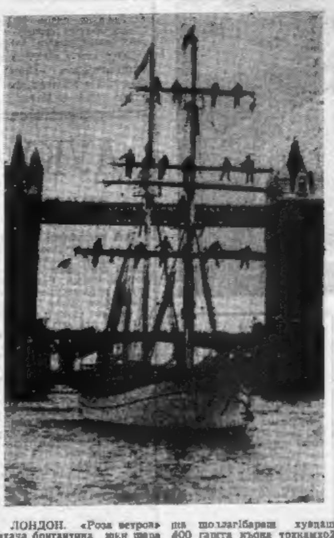

ЛОНДОН. «Роза ветров» яхача бригантина шин шера дунен гонахьа баь никъ чакхбьиннаб (сурта тlа). 430 шу хьалха легендарни ингалски мореплаватель, флибустьерь Дрейкo Фрэнсис вахача гlолла дунен гонахьа го баьккхаб цо.

Никъ беча хана цхьабараша шоллагlбараш хувдаш 400 гаргга къона тоxкамхой хиннаб цу тlа лаьттай тайп-тайпарча мишкагашка этнографически тохкамаш деш, Африка дуккхача тайпарча дийпача хlамашка хьожаш, археологически раскопкаш еш.

АП-ТАСС сурт.

Вай доттагlий опыт

ЦlАНЧКЪАЬРА ХЬАЛКХЕБУ

ГДР-е Франкфурт-на-Одере яхача округерча чкъаьрий доахача тикашка каст-каста керда цlанчкъаьра хул. Укхазарча общественни кхачам предприятешкарча меню тlа а тешаме моттиг дlалаьцай цlанчкъаьрах кийчдаьча дааргаша. Из вlаштlехьдаьннад Франкфурт-на-Одерерча додача хи чу а lам чу а чкъаьрий леладеча боахамий халкъа предприятей коллективо балха дикагlа йола методаш юкъе а йоалаь къахьегарах. ГДР массаза а леладеш хиннад карп, лещ, щука санна дола чкъаьрий, цунца цхьана хlанз вlаштlехьдаьннад дикка пайда луш дола цlанчкъаьрий леладу боахамаш вlашагlдохка.

...Додача хи чу а lам чу а чкъаьрий леладеча Франкфуртски халкъа предприяте хlара шер-шера яхаш тlехкхоачашъю. Нагахьа санна юкъера лаьрхlача ГДР цхьа гектар дlалоацача хи чу 859 килограмм чкъаьрий хьалкхедой, франкфуртски чкъаьрий леладерий из хьувкъам 2,5 тоннага дlанхоач, хlаьта цхьаццайолча участкашкара «чуэца хьувкъам» пхи тонна ба.

Цу тайпара болча цхьан [illegible] — Вокика Визкитц яхача lам тlа — да тхо, цун шуьйний цхьайолча моттигашна гlолла ба дукха листа боаца эре, хьун йисте цlаьрача хоача моттиге ухл на бlаьш гектараш дlа -а леенаш. Укхазара хий додаш дац. бакъда, дукха да из, хlаьта эггара керттрдар — из цlена долга.

— Хий цlенен кердан хулга, — йоах чкъаьрий леладеш волча къонача Иенс Ламбека, — цlанчкъаьра лелабера эггара лоархlамегlа дола гlулакх. Из иштта хилча мара пайда боалаш дац питомник хьалъеш а, цу чу чкъаьра лелабеш а дlадохийтар.

Иенса 22 шу деьннад. массехк шу да диплом хьанийцачул тlехьагlа цо укхаза болх бу. Хlара дийнахьа хин температурага, хица мел кислород да а цун кислотно - щелочни режим мишта я а хьож из.

— Укх аьнки шийло хинна хий аьттув болаш дар чкъаьран кlоригашта, — дlахо дувц цо. — Мишта хиннаб хьажара дукхa тахан хьабаьккхача чкъаьро хьахьонх на кондиционни дозалга дlакхаьчалга. Хlаьта пачхьалкхенга из бохна болабела хlанз а ха йолаш ма йий. Бlарча, хьанийцача тха боахамо укх шерара план а тlехкхоачашъергхиларах со тешаш ва. Из кхоачашъергья цlанчкъаьран чотах.

Иенс чкъаьрий кхаба волалу.

— Цlанчкъаьра, — йоах цо, — додача хи чура вож чкъаьрий санна а боацаш, геттара дукха хlама дуаш ба. Чlоагlа дlалатт цул дегlах белокаш. Оаллача бесса, товра ма эйшара ба фу а: шин килограмм доакъарах цхьа килограмм цlанчкъаьран делкастесни филе хьахул. Бакъда, кхаба а ха деза. Водоема бухе бала кхача баатlера хилац цlкъадчкъаьра. Белкови массах йоккхий йоаца мамаргаш а яь, чкъаьрий чу лелача моттиге ма хулла дукхагlа дlадержаргдолаш lочутуса еза уж. Иштта тесса доакъар хи бухе lодикалехьа диз доахк.

Цlанчкъаьра лелабара эша оборудовани чоалхане яц. Понтонаш тlа чlоагlдаьча тlаьшта - опорашта цхаралагlа яь садокаш чlоагlъю, цар итт метр дlоахал, кхо—йиъ метр шорал, пхи метрал кlезигагlа доацаш кlоаргал да. Хlаране чу 2 эзар гаргга чкъаьра хош. Еррига система водоема чугlолла вартlатта лел. Садокаш дlа-са лелаш хилар бахьан долаш, хlара опора тlа пхийтта - пхийтта а уж, торо хул хин дикагlа йола режим вlаштlехьъяккха, из чlоагlа лоархlаме да цlена хий доваш мегаргбоацача цlанчкъаьра. Эшачa хана садокаш тохаль дlакхьа мегаргья кислород дукхагlа долча моттиге. Цу тайпара йола моттигаш хьалаха новкъостал ду цахаддаш эча замераша.

— Хьалха тхеноша цlанчкъаьра бувцарах мара боацаш бацар, — йоах Иенс. — Эггара хьалха из хоза чкъаьра сона бlаргбайра Тюринге. кlаьнк вар со цу хана. Шварц яхача лоамерча хин бассейне цlанчкъаьран кlоригаш лаьрхххlача инкубаторе хьалкхею дукха шераш дар. Тахан Франкфурт-на-Одерерча округе цlанчкъаьро готдаьд прудашкарен lамашкарен кхыдола чкъаьрий.

Додача хиш тlарен lамаш тlарени боахам дегlаккхувлара республике дукха терпам тlабохийт. Цахаддаш хьалъеш латт керда водоемаш, доал ца деш дадача лаьтташта рекультиваци ю, планагlа чкъаьрий леладу надраш кийчъю. Цудухьа хlара шер-шера дукхагlа хул «сийнача кхай тlара» чуийбу хьувкъам, эргадоал къахьегамхой шу.

Додача хиний lамий боахама франкфуртски болхлоша дош деннад «дlанхайса» даьдача лаьттаех 1985 шу хьатlакхоачаш чкъаьрий леладе мегаргдолаш бlаь гектар тоаде. Цо торо лургья чкъаьрий кхы а дукхагlа леладе. Ца ховш дагадеха хlама дац 1985 шера 650 тони чкъаьрий луаца предприяте дархlар. Укх шера цо тlаьнца декхар — 410 тони. Цунах кхоалагlа дола дакъа цlанчкъаьрийна кхоач.

Владимир КРАСНОКУТСКИЙ,
АПН соб. корр.

ФРГ. Болх беш болча кагирхой Социалистически немецки Организаци тlеwa промышленни комплексана тоам бар де гlерташ бахача нахе эшача социальни гlулакхашта дlадахийта деза ахча кlезига деш lаьдалаша лелаеча политикана духьала я. Хlара шера мехко бундесвер кердачагерзашца кийчъярга дукхагlа ахча дlаухийт.

Сaаререча къонача манифестантий плакаташа общественноста теркам тlаоз «Торнадо» яха дукха мах бола цхьа самолет а хьа ца еш юте, цо торо хулийтаргья кагирхошка профессиональни дешар lомадайтара производстве 2.000 ученически моттиг кийчъе.

С. СОСНОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Социалистически мехкашкара хоамаш

НИКЕЛЕВИ ПРОМЫШЛЕННОСТА ПЕРСПЕКТИВАШ

Куба Коммунистически парте II съезд хьожаргйолча 1981—1986 шерашка Кубай халкъа боахам дегlабоалабара кердача пхе шера плана тlа белгалдаьккхад никелеви промышленность дикка дегlайоалае езаш хилар. Из дакъа шекара промышленноста уллув керттера хила дезаш да къамин экономике.

Кубе я дунен тlа эггара йоккхагlа йола никелеви рудай запасаш (гучайолча дунен запасий кхоалагlа дакъа). Из дакъа доладаьд 1940 шера, США эша из стратегически бийдал lалашъяре американцаша «Никаро никел компани» хьаийча.

Халкъа lаьдал латтача шерашка шоаьа алсамъяьннай республике никела производство. Дукхьал карерча пятилетке 25 процент дукхагlа арахийцад из. Советски Союза гlонца модернизаци еш я шера 47 эзар тони луш йола дакъа эггара йоккхагlа йола Моаррен Никарорен предприятеш. Кердача пхе шера йолча халкъбоахама дlачl тlа белгалдаьккхад бола беш йолча предприятешта реконструкци елга дакхха ца lеш, кердаяраш хьалъелта а. СССР а СЭВ членаш долча кхыча мехкий а новкъостала Пунта-Горде сихха хьалъеш латт шера 30 эзар тони никель-кобальтови концентрат тергкобальтови концентрат тергйола комбинат. Из санна йола предприяти хьахургья Лас-Камарионасе а. Кхыйола проекташ кхоачашъярна цхьана из эксплуатаце дlаялоро торо хулийтаргья мехка никела производство шера 130 эзар тоннаге кхоачае.

(АПН).

ДЕГlАУХАШ ЛАТТА ВЕЖАРАШХА ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ГlУЛАКХАШ

Социалистически Вьетнама къулбехьарча оагlорахьара Ламдонг яхача провинце хьаьй СССР гlонца юрт боахама техникана ремонт яра а технически гlулакх дара а йола эггара хьалхара йоккха предприяти. Дукха ха йоацаш иштта Советски Союза новкъостала хьалъяьй СССР а кхыча воцал долча пачхьалкхений а передачаш лувца торо хулийташ йола «Лотос» яха космически бувзама станци.

Хlанз укх сахьате воцал тlехь вьетнамски латта хьалъеш латтага гlишлошта юкъе я Да яхача долача хи тlара 1,9 миллион киловатт-сахьат низ бола «Шонгда» яха гидроузел, 840 эзар киловатт низ бола Къулба-Малхбузен Азе эггара йоккхагlа йола «Фалай» яха йоахала электростанци, реконструкци еш йола кlор боаккха «Вангзань», «Монзыонг» яха шахташ. Шера шин эзар тони олово арахеца «Тамдао — Нихоп» яха комбинат.

Даим дегlаухаш латт вай мехкашта юкъера товарооборот. 1979 шера алсамъяьннай из 1975 шерацa нийсйича 2,8-заза. СССР лоаттаю воцал долча республикана наькъаш декха машинаши оборудовании, мовхьаш кхухьа автомобилаш, мехкдаьтта продукташ, химически удобренеш, lаьржачен бесаш долчен металлий прокат. Вьетнамера СССР хьеух олово, чlоагlача порозах йола хьу, чай, кофи, бананаш, кустарни промысла изделеш.

(АПН).

ДlА-ЮХА КХУХЬАЧА МОВХЬИЯ ВОЛРАМ ДЕГlАУХ

Карарча пятилеткa шерашка Венгре дакхад 80 километр гаргга керда автомобильни наькъаш, 314 километр дараште модернизацияьй, хlаьта 6700 километр дарий тlехе чlоагlъяьй. Наькъий сеть шоръяра а эгтаяьккха тоалра а сел теркам тlабохийташ хилара бахьан да пхелагlча пятилетке автомобилашца нах кхувлари мовхьаш кхахьари сиххача темпашца дегlаухаш хилар. Пхе шера ткъаь итт прицеп тlаьхийттаб мехка автобуси линешкара пассажираш. Мовхьаш кхахьар динамично дегlахара тешал ду толараш дlа-юха кхахьра беррига боарaме шерна кхоача дакъа 25 процентага кхачара пхи шу хьалха 22 процент мара ца кхачача. 1978—1980 шераьне 12 эзармовхьаш кхухьа автомобили 5 эзар автобусе тlаккхийттай мехка пассажирско - мовхьий автопарка.

Цхьабакъда, мовхьаш кхухьа а пассажираш кхуала а керттера средство машинаькъа транспорт я хlанз а. Машинаькъашка шер-шера 25 процент даккху контейнерашка кхухьача мовхьий боарам. 1979 шера, масала, контейнерашка дехкаш кхухьа мовхьаш 1,1 миллион тони дар, 1985 шера контейнерашца дахьа лерхl 5,3 миллион тони мовхьаш.

1979 шера дена 1980 шерага кхачалца ВНР электрификаци яь машинаькъаш 170 километр да.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ИНИЦИАТИВО

ХlАМАШ КХОЯЙТ

Бархlлагlа шу да Чехословаке «Бийдал, материалаш, балха ха кхояра тlехьа» — яхача девнзагlа еррнгача пачхьалкхен конкурс чакхйоаш. Цунна юкъе дакъа лоац иттаж йолча комплексни рационализаторски бригадаша, социалистически къахьегама бригадаша, бlаьш болча рационализатораши изобретателаши. Чаккхьенача шера, масала, конкурса комиссихьажийта дlачаеннаяр 800 керда технически изобретенни предложении 426 миллион крон — иштта я уж производствана юкъеяхьаро енна экономически эффект. Масала, инженер Йозеф Шубро керте а болаш болча коллективо оттаьча Братиславерча машинаькъа тlаь кердача конструкце йиш хилийтай 23 миллион крон мах бола 4137 тони металли кхы йола материалаш кхоe.

Никъ тешаме хилийтара

Гудермесски машинаькъа дистанце коллектив дика кхетадеш я поездаш дlа-юха лелара вхерамале lалашъелга машинникъ дикача хьала тlа хилар долга. Пятилетка тlехкхьарча шера чlоагlа теркам тlабахийтар наькъашта капитальни текущи ремонтапимаькъа, хlаьта 9,7 километр яра. Дlадахача шера ремонт йир 51 километр ма метр керда рельсаш ехкар.

Шоашта мел ховр оарцагlдоаккх наькъа дистанце рационализатораши изобретателаши къахьегама овсарле лакхъяра, технологически процессаш эргайоахаш тоаяра. Дlадахача шера 31 рационализаторски предложени производствана юкъейихьай, 13,1 эзар сом пайда а беш.

Поездаш хатар доацаш дlа-юха кхувлара тlехьа йоаржаьча социалистически яхье котьювл наькъа мастераша Н. В. Кислова, А. П. Кленкова, У. Я. Якубова кулгалду коллективаш.

Бакъда, деррига а дика лелац тха предприяте. Машинаькъахой балха кийслу планашц тlаьнца социалистически декхараши кхоачашдара новкъарло еш йола хилонаш. Уж да наькъа ремонт яра эшаш йола материалаш шоай хаинахьа хьа ца кхахьар санна дараш. Хьун материал ца хилар бахьан долаш дlадахача шера а цхьаццадола балхаш дисар де йиш йолаше а ца деш.

К. МОРОЗОВА,
машинаьъаьгьа Гудермесски дистанце йоккхагlйола инженер.

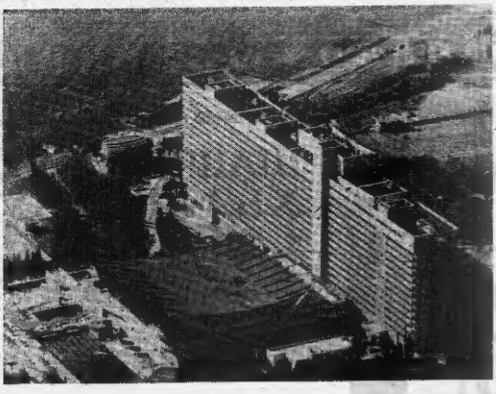

60 шу хьалха РСФСР Совнаркомо тIайийцай «Къахьегамохшта дарба дара Крымах пайда эцара хьаькъехьара» декрет.

Советски Iедал даттачу шерашка Крым Ерригсоюзни здравница хилла дIаэттай. ХIара дийна итташ поезлаш, самолеташ, кемаш ух шира мехкан тайп-тайпарча меIин-гашкара салоIа боагIа нах боалабеш.

Цхьан хана Крыма 330 здравницо салаIа а дарба де а тIеэц 120 эзар саг.

Укх тIеххьарча шерашка Крыма Къулбехьен йист тоаяьй кердача лакхача санаторейи пансионатийи здравницаш.

СУРТА ТIА: «Ялта» яха 16-эза вIаштIара яь гостиница.

К. ДУДЧЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

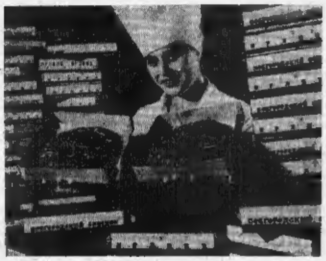

Новгородцашеи цу къаьначa городе баьхача хьашашеи чIоагIа раьза а болаш йию «Новгородский сувенир» яха прянинкаш. Волхова тIарча городе цIейна хетадаь цхьаккха шу оттадац новгородски маьккха комбинате уж чам бола изделеш юкъе йоаца. Предприяте хаьал хьалха кхоачашйир дIадахача шера пряникаш арахецара план.

СУРТА ТIА: коммунистически къахьегама ударник Журавлева Валентина Николаевна чам бола пряникаш йотташ я.

А. ОВЧИННИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Литовски тенакий гастролеш

Вильнюсе эгара къонагIа дола берий театр да тенакий театр. Цун цIи я «Леле» яхаш, литовски меттала-ра даьккхача из да «тенин» яхилга. Цунца бузазаш лоаттаду бовзаш болча дукхача литовски поэташеи композитораши. Театро ше болх бе доладелча денз — 1958 шера дена 50 совгIа оригинальни произведени оттаяьй. Царех дукхаяраш — моттигерчеи эрсийи авторий пьесаш я.

«Леле» лакъа лоацаш хиннад Прибалтика советски республикашкаи Белоруссе тенакий театрий еррига-ча пхе фестивале. кIаьта призашца, совгIаташца, дипломашца бехкал а даьхад. 1974 шера городе Бельско-Бяла (Польша) яхача городе VI Дунен халкъашта юкъерча советски тенакий искусства викал долаш хиннад театр. Цу хана театра болх чIоагIа могабир. Цул тIехьагIа даьь шу даьлча театр толаме гастролеш еш хилар Германски Демократически Республике. Цига цо оттайир С. Михалкова «Кхо хьаькхий хурск» яха пьесеи «Илли доехей халха ювлеи жовкъорг» яха музыкальни фаьлги.

Литанас Рагайшис,
АПН корреспондент.

ХАОТТАМИ ДIАЙИЙНА ХIАМАШИ

Iан кIал йолхача культураштa гурахьа еш йола вегетаци вай республике, массаза а ялар санна, ноябрь беттa юкъе чакхйоал. Цхьа-баькъда, укх шера ха сов йIайха латташ хилар бахьан болаш гурахьа йийнача культураштa а дIайийна дукхача шерашка тIаювлача баьцашта а вегетаци яра ха цхьан беттан ах беттан хIана еннац аьнна йIаьхъеннай. На бахьан долаш тIыргаш теха тIехьагIа дIайийнача культураша а. Оахамца тоьал тIоадал хилларах дIахо оадаш хийцад цар. Гурахьа дIайийна культураш а баьцаш а воча хьал тIа яц.

Гурахьа йийна культураш тоаьлара эгара бехктохьамегIа йола ха я уж Iаьнгара йоахар. Цунга хьежжа хургба цар хьувкъам. Январь беттa юкъхье денош дIайха а бийсаш шийла а ахарах тоаденнад культурий Iаьнтара ялара хьал.

Январь беттa хьалхарча итт дийнахьа температура баьнха аьттув боацаш а хиннa гурахьа йийнача культурашкa вегетаци хайра дIа ца кхачарах дегI кIезига денад цар. Цулуххьа Iай лоа доацача юкъагIа а бIаьстие йоалаш а азотни удобренешца подкормка яр чIоагIа лоархIаме хургда.

ЙIаьхачa хана йоахал лаьттачул тIехьагIа цIаьхха чIоагIа шелъяла тарлу. Боаражал чIоагIагIа шелал эггара тIадаьнна ялат доаг, яйлла тIаккха хьувкъам а лохлу. ТIадаьнна ялаташ хьалхагIе а малгIча хьал тIа да а дарна мед де хиннад а хайча торо хургья гурахьа йийнача культураштa Iан-бIаьстан хана массе тайпара Iуналдара мероприятеш йоагIоагIача тайпара чакхъяха, подкормка еча веществой боарам шийи ханнахьеи нийсеи оттабе, нийлхдена ялаташ дIатIатовса е юкъ дIаде.

Л. ТОЛСТОКОРЕНКО,
инженер - агрометеоролог.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДУКХАГIА ЭШ ДИКАГIА ДОЛА ИЛЛЕШ

Интервью

Вай республике дика вовзаш ва композитор Бексултанов Iумар. Дукха я цо язьяь симфонически а кхыйола а музыка. Укх деношка тха корреспондента вIашагIкхетар хилар Iумарца.

— Наха езаш а, цар лоархIаш а, ладугIа безам болаш а дукха я Iа язьяь симфонически, камерни, фортепианни музыка, иллеш, бIаргча вокальни циклаш. МалагIча музыка тIа болх бу Iа хIанз, Iумар?

— Сона Iалаьмате чIоагIа беза цIи хезача гIалгIай поэта Яндиев Жамалдина поэтически кхоллам. Боккха а кIоарга а чулоацам болаш я цун хIара стих. Цун творчества мутIахьа ваь лаьъю аз хIанз «Лоамарой илли» яха вокальни цикл. Массехк илли хургда цига, шо-шоай тема, шо-шоай чулоацам болаш. Вахара хознех, дика мел долчох а хIанз аз болх беш йола «Романтически симфони». Цул совгIа, берий музыкальни школашта лаьрхIа, нохчийн гIалгIайн фольклорах лаьца язъеш я са фортепианни пьесай цикл. Цхьацадола иллеш а да дага латташ. Уйлаш дукха я уж кхоачашъе вIаштIехьа хуле.

— Вайна ма хоуе, вай республике хьаделла дезаш да музыкальни театр. Массехк шу даьлча мара из хьаделлаш деце а, дем я из дерзIаш а хIана дий цу гIулакха?

Цу гIуланка мехкарча тайп-тайпарча музыкальни вузашка деша бахийта а. уж вузаш наьха а, дукха Iах ба республикера. Цхьабакъда, цу театра репертуар эцилга хоьш, из вIашагIйоллара хIанзарчоа деш хIама дац. Из Iалаьмате бехктокхаме гIулакх да. Операх, балетах лаьца ца аьлча а, эггара хьалха уйла е еза музыкальни комеди мукъагIа хургйолаш, кхыйола музыкальни сценически произведенеш язъяйтара.

— Хьа хьай фу къамаш я цу хьакъехьа?

— Са чIоагIа безам ба музыкальни комеди язъе.

— Белгтала аьлча?

— Сона чIоагIа еза Хамидов Iабдулай «Боки Iаьла» яха комеди, Iалаьмате кIоаргга ишшхай цу тIа авторо вайнаьха къамал юмор, оамал, бегаш. Музыка чIоагIа тIахьехаш я из материал. Из комеди ларде а лоацаш музыкальни пьеса язъе безам ба са. Дагалатташ я кхыйола музыкальни произведенеш а, цхьабакъда, хIанзарчоа са къайленаш я уж.

— Деррига советски халкъа ма йоттa къахьегаш лакъадоди укх шера февраль беттa город Москве хьеллача КПСС XXVI-ча съезда. Фу совгIат де лерхIа Iа цу советски коммунистий форума?

— Шун редакце кораIа хьалхьежача «ДоттагIал» яхача майда тIа бIаргагуш латт Нохч - ГIалгIайчен сийдолча къонгашта — Гикало Николайна, Шерипов Асланбека, Ахриев ГIапура — оттадаь памятники. Цар сий ховоргдац цIакха а. Цар сийна, лотабаь кIерам санна сийрда хиннача цар вахара хетаь я «БIаь ди» яха Грозне бIаь дийнахьа лаьттача тIемах йола са симфонически поэма. Из совгIат да КПСС XXVI съезда аз дергдар.

— Iумар, тIеххьара хаттар. Вайнаха чIоагIа дукха деза иллеш. ХIанз вай республике дукха ба самодеятельни илли оаларах а ядераш а. Сога хьайтача дика хIана да из ишттa дукха нах иллеш ядара, уж дIаалара тIенхувш хилар. Цунах лаьца фу аргдар Iа?

— Бокъъалдар аьлча, илли вайнаха лоархIаш да. Халкъа музицироване эггара къаьнагIарех йола жанр я из. ТIехьено тIехьенга луш хьабоагIа из иллецара наьха безам. Хано, замо шийи тайпара дер ют илле чулоацаме. Нагахьа санна, хьалха вайнаьха иллеш Iазаперча вахара гIайгIане бали кодабеш хиннадале, хIанз вай вахара хозне екаеш, сакъердам болаш, дог ураоттаду оптимизм йолаш, бIаргам кхайкабеш, цул гиннх йовкхаш да. Цу гIулакхо дог гIоадоаккх. Цудухьа дукхачар безам хул уж иллеш даха, даька иа Iеш, уж самукъадоаха, вахар къоабалдеш дола иллеш яде. Из деррига а дика да, хIана аьлча цу гIулакхо вIаштIехьдаьккхад дукха дика оригинальни иллеш хьакхолла. Цхьабакъда, цуна цхьана ала доагIа: цу шерра даржаш долча иллешта юкъе дукха да чулоацамга диллача — эсала, цхьан тайпара дола, муамга диллача — хола доапа, цхьа дийцар юхалуцаш, бовзаш болча, дукхаза хезача муамах дола иллеш хилар. Цул эггара вогIадар: уж тайпа иллеш самодеятельни коллективай репертуара юкъахувлилга, наха эстетически салоIам бергбоаца уж иллеш наха юкъе дIадаржаш хилар. Цудухьа моттигера культура отделаш, радио, республикански Iилма-методически центра художественни советаш денхарийла я оьшаш, муам, чулоацам къе бола иллеш художественни самодеятельноста репертуаре ца хилийтар тIахьожам лоаттабе, дикагIа дола иллеш ядара профессиональни а самодеятельни а композитораш тIахьехa, цу гIулакха лаьрхIа конкурс кхайкае.

Интервью яьннай
АБАДИЕВ Бека.

КАМЧАТСКИ ОБЛАСТЬ. Дукха ха йоацаш а тIехьа Горелый яха вулкан бирса оамал яр санна йовзаш хиннай. ТIеххьарче хана эггара лоархIамегIа йола цун извержени хиннай 1929 — 1931 шерашка. Цул хьалхагIа — бIаьшу совгIа хьалха хиннар йоаккхагIаяр.

1977 шера из юха а хьалхьелла йоланнай. 1979 шера аьхкийи гурахьеи цун кертерча кратерера керда фумаролаш гучаяьннай, кхехка болабеннаб цун малхбулехьарча оагIонгахьара Iам, хIаьта цо дIоахдаьд къулба-малхбулехьара лоамаши.

ДIахо йодача хана Камчатка тIарча Горелый яхача вулкано фу дергда: магма лакхехьа хьалтIа яргья е извержени тIехь-тIехьагIа. 30 шерашка санна, дIайоргья. хьожаш ба вулканологаш.

СУРТА ТIА: Горелый яхача вулкана извержени Iомаеш я геологаш, геохимикаш, геофизикаш, геодезисташ, вулканохимикаш чубоагIаш йола комплексни экспедици.

И. ВАЙНШТЕЙНЕИ
Л. БАТАШОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА ХУРГДА

В. И. Ленина цIерагIа майда. Кердача шера хетадаь салаIар. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 9.00 — 12.00. «Советски композиторий иллеш» яха радиоконцерт. 12.00 — 14.00. Елкана гонахьара хороводаш. ГIор-Дадеи Снегурочкеи юкъеболаш йола массовкаш, халхараш, викторинаш. 14.00 торинаш, 14.00 — 16.00. Радиоконцерт. 16.00. Духовой оркестра концерт. 17.00. Гойтаргда берашта лаьрхIа дола фильмаш. 19.00. Хьокхаргда фильм.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Мехка гIолла гIа боахаш да керда шу» яха утренник. 12.00. «Керда шу» яха кинокинкъбар. 16.00. «Популярни мелодеш» яха халкъа духовой оркестра концерт. 17.00. Дунен тIара эстрадни иллеш музыкеи яха дискотека. 18.00. КПСС XXVI съезда накъадолхаш. «Юрта боахам айбар — деррига халкъа деккхар» яха беседа.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 17.00. Болх беш я «Корта бохо малар тIехдахарца къовсам лоаттабеш!» яха кинолектори. 18.00. Болх беш я дискотека.

11 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIерагIа майда. Кердача шера хетадаь салаIар. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 9.00 — 12.00. «Советски композиторий иллеш» яха радиоконцерт. 12.00 — 14.00. Елкана гонахьара хороводаш. ГIор-Дадеи Снегурочкеи юкъеболаш йола массовкаш, халхараш, викторинаш. 14.00 — 16.00. Радиоконцерт. 16.00. Духовой оркестра концерт. 17.00. Гойтаргда берашта лаьрхIа дола фильмаш. 19.00. Хьокхаргда фильм.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 15.00. Болх беш я «Ленинец» яха берий киноклуб.

ТIЕМА ОБОЗРЕВАТЕЛА ЗАМЕТКАШ

КХЕТАМЕ ЙОАЦА ЯДЕРНИ УЙЛА

Брюсселе чакхъяьннай ядерни планировани группа — НАТО блока структура кертерча органех цхьанне — аргIанара сесси. Цунна чубоагIа НАТО доакъошкой долча лхийтта мехкех кхойттане оборона министраш. Группа балла юкъе дакъа лацац Францеи Исландеи.

Сесе ден повестка тIа дар гаьнаяхара низ юкъерча боараме бола американски ракеташ Малхбузен Европе дIанийсъяр а юкъедоагIаш йолча НАТО ядерни потенциала «модернизаци яра» программаца дуззадеина дешаш. Ядерни герз долаш блоке алкха США, Англи, ядерни планировани группана юкъейоаца Франци (гетта кIезига) мара да хилар бахьан долаш, группа де дезар да, бокъонца аьлча, америкаьнцашна могадер чIоагIдеча. Дукхьая на дар Вашингтона вииалаца шоай гоаланашкара хьадийхар. ВоккагIа волча партнеро пайда эцар сессех, долча беса аьлча цул хьалхагIа мел хиннарех а санна. аргIанарча тIагIортама, шоай территоре тIа американски ядерни ракеташ дIанийсъяра дош къоастадеча тIехьадаьккха доана хьан бокъо еннаб, аьнна хьалхача аргIанне Нидерландаши Бельгиш чоаха а еш. Выговараш яр иштта Данеи ФРГ-ении а, уж шоай тIема ассигнованеш шер-шера 3 процент лакх ца е гIерташ хиларагIа.

Сесе хоадамбеш йолча коммюнике хьахьокхача бесса, министраша къоабалъяьй Картера администраце оттаьа «доазув оттадаьча» ядерни тIема «керда» концепци. Цунца, блока стратегена чудоагIаш долча тайпара, шоаш сихбенна кийчбеш бола тIом болалойя, лохагIча уровне тIа ядерни герз шоашта хьетохаш деце а тоха шоаш дага хилар хьа а хьокхаш.

Бакъда, министраш чIоагIа раьза хиннабар Европерча ядерни герза даькъера советско-американски диалог Женеве йолаенна хилара. хIаьта герз хьадара тIахьо переговораш дIахо йича баьжам оттабара хьанъехьара къахьа хеташ къамаьлаш деш а бар. Амма цар цхьана хIамаица а вIалла а хьахьокханзар шоаш бокъонца ядерни герза проблема къоастае гIерташ хилар.

Кхыча дешаца аьлча, НАТО дага я Европера ший тIема потенциал алсамйоаккхилга дIахо даха, из юкъебоаллара планаш уттаеш а, ядерни герзах дола дош дуеш Iерт цхьаьккха а хоаладаь хIама а доацаш долча хьалашка, цхьаккха де терхIа хIама а параметраш а дIа а ца кхайкаеш.

Ядерни тIом практически юхатохара проблема цIенхаштта ювцилга даза даргдоаца хIама хилар бахьан долаш цу тайпара юха ца йоаллаш а кхерамеча бесса а игнорировани еш хилара-гIа чIоагIгIа йоагIаш я дунен общественность. Из ишта хилар дизза баькъдолга гучадерда, нагахьа санна НАТО ядерни тIема еш йола пленировкии ООН членаш йолча паччахьалкхенаца ядерни конфликт ца хьиккхийтара деш дола Iалаьмате доккхий гIулакхаши вIаши кийсдича.

ООН Генеральни Ассамблее хIара шера хулача сессина дукхача шерашка бечa балха керттера чулоацам ядерни герза дIадаккхара проблема я. Советски Союзон социалистически содружества кхыча мехкашеи енача де дезача практически гIулакхий программо чулоац ядерни герза дерригача тайпай производство соцаелген цун запасаш. ТIеххьара а йизза дIа а йоахаш, еш-еш кIезигъярх.

СССР инициативагIа ювлаш латт ядерни герза тохамаш дела дизза а массанеца а дехкара хьакъехьарча договоро проект. Из соцадергда цун дикал дахьъелген из эргадоахаш тоаделген. 1972 шерахье а ООН членаш йолча паччахьалкхенана ядерни герзах эшилга йилла ха йоацаш дехкара дешаца ювза а ювлаш, заявлени тIайийцалр дунен халкъашта юкъерча гIуланкхашка низ юкъе на кхувла аьнна. Дань да ядерни герз дIа ца доаржадарах дола дунен халкъашта юкъера договор. хIаьта из дIа ца даржийтара дIа ца даржийтара режим режим чIоагIъеш а я. Мишта цхьана тарде йиш я из керда ядерни ракеташ планагIа наьха территоре тIа дIанийсъярцеи цу наькъаца кхыйолча паччахьалкхенех ядерни партнераш ярцеи?

СССР 1978 шерахье а заявлени яьй ядерни герз хьадергдоацаш, эшаргдоацаш ший территоре тIа из доацаш йолча паччахьалкхенна духьала ше ядерни герз цIанкха а тохарг ца хиларах. Цо предложени еннаяр ядерни доацача мехкий кхерамзален гаранти чIоагIъярах йола дунен халкъашта юкъера конвенци е аьнна. хIаьта 1980 шера 15 мае Варшавски Договора мехкаша тIейийцача Варшавски Деклараце тIа предложени яьй из доши европейски масштабе къоастаде аьнна.

СССР хьинаре хьалловц Европе а тIехьа ядерни герз доаца зонаш хьаярах йола предложени.

ООН Генеральни Ассамблея хIанз болх беш йолча сессе а ядерни герз хьадела сьадар соцадарахи ядерни герз дIадаккхарахи йола переговораш йолаяра ду гIулакхаш хьинарегIа леладара тIехьа я Советски Союз. ТIехьадаха йиш йоацача гIулакхех цаI из хиларах тара. СССР предложени яьй ядерни державашка, шийтара хьокхам а эцаш, ядерни герз доацача паччахьалкхенашта духьала ядерни герз шоаш тохарг цахиларах торжественни заявлени е аьнна а ядерни герза деш дола тохкамаш дизза а дерригаш а дехкарах дола дунен халкъашта юкъера договор оттадела сихха чакхдаккха аьнна а. Пайдана хургдар цу даькъе хьалхара гIа баккхар хьисапе ерригача ядерни шера цхьанна тайпара а ядерни державаша диззача цхьан шера цхьанна тайпара а ядерни лелхамаш шоаш дерг цахиларах заявленеш йича. Цо хьахьоккхаргдар практически ядерни герза бокъонца дIадаккха болабала бергташ а кийча хилар.

Советски Союз иштта лерхIаш я хIанз дIайолаяь йола стратегически ядерни герза Европе а тIехьа доазув оттадарен кIезагдарен хьакъехьара а дIахо переговораш яьза а аргьяц аьнна.

Деррига герз, ядерни дар къаьстта, хьадела сиадар юхаоаира тIаерзаяь йолча СССР а цун союзникий а предложеней еррига комплекс, бокъонца лаьрхIача. ядерни герз дIадаккхара, ядерни тIема кхерам юхатохара бухсоцаш из теттара дIабаккхараи планировани яр да.

Амма тIалатта бехктокхам бIаза кхета а беш уж вахаре чIоагIгIа лоархIаме йола предложенеш бокъонца йийна чакхъяхара а цIенхаштарча дунен халкъашта юкъерча тIахьожама кIал латташ дола беррига доакъошхошта нийсхони цхьатарарча кхерамзлени хьалаш Iалашду дунен халкъашта юкъера декхараш тIаэцара а метта, юкъачахьарча оагIорахьара гIерташ да НАТО мехкаш. Дувцарашка ладийгIача, шоаш а могабеш болча верговорий наькъа тIа керда искусственни духьаленаш уттаю, цу гIулакхашта цар лелама а уж бартагIа чакхйоалара процесс а чоалхане а ерзаеш. Цу хьакъехьара хоалуш а оадда я йола духьале лартIа еаш я ядерни герз хьадареи ядерни тIом дIабахареи даькъера дIаьхааха хана йола пламаш. Уж уитта а ю кхоачаш а ю цу хьаькъалгIа доацача гIулакха тIехье миштa хургья-хьогI аьнна уйла а ца ен.

Святослав КОЗЛОВ.
(АПН).

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Грознера дIаухача самолеташ тIа мукъа моттигаш йолга дIахойт Грозненски аэропорто.

Аэрофлото 1980 шера 1 октябре денз 1981 шера 25 апреле кхачалца льготаш тел. Аэрофлота агентства авиабилеташта заказаш дIайийду. тIехьагIа билет агентствера дIаэцаргдолаш. Телефон 2-24-52.

1 январе денз Грознера рейс еш я ТУ-134 яха самолет. Цун маршрут — Грозный — Донецк — Киев, тIаккха юха Грозне а.

Аэропорто дIахойт бахача нахага, предприятешка, организацешка Грозненски аэропорто самолеташца дIададахьийта зIамига таьбарташ йола мовкьаш дIайийдеш хилар.

Ца кхетар хета йиш я агентстве укх телефонагIа 2-75-46, аэропорте — 2-38-08. Аэрофлота кассашка городашка Назране. Малгобеке, Гудермесе, юрташка Орджоникидзевская, Наурская, Надтеречне, трансагентстве.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — IуйIранара гимнастика.
9.05 — «Буратино выставка».
9.35 — «Шовиа, дайн ионийIа».
10.00 — Еррпгсоюзни а Дунен халкъашта юкъера а конкурсий лауреата Крутаова концерт.
10.30 — «ДIа-хьа лелача — кхерамзле».
11.00 — «Тха адрес — Советски Союз».
11.45 — «Спортлото» 2-гIа тираж.
11.55 — Советски композиторий иллей темашка йола фантази.
12.00 — Съездий Кремлевски Дворецера ЦIайнна лаьрхIа олла.
13.05 — Документальни фильма премьера.
14.00 — «Эрмитаж».
14.30 — Кердадараш.
14.45 — Телевизионни корфильмотечерашни художественни фильмай программа.
15.35 — «Ахархойн вай хан».
16.35 — Осипова цIерагIча Пачхьалкхен академически эрсий халкъа оркестра концерт.
17.05 — «Хьайбай дунен тIа».
18.05 — Политически обозревателаи Вознесенски беседа.
18.35 — Мультфильм.
18.55 — Дунен халкъашта юкъерча хьалах дола «Правда» газета политически обозревателa Ю. А. Жукова къамаьл.
19.40 — «Советски чулета». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Фигурни хьасане носсоалаш хахкарах йола СССР чемпионат.
22.20 — Фильм-концерт.
23.10 — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Документальни фильмай программа.
8.55 — Телевизионни музыкальни фильм.
9.15 — «Шахматни школа».
9.45 — Кинозарисовки.
9.50 — «Iиллин пахар».
10.30 — «IуйIранара почта». Музыкальни программа.
11.00 — «Илла школа».
11.30 — Мультфильмай программа.
11.34 — «Вахаре сина путевка».
13.05 — «Анискаин фантомасо». Телевизионни художественни фильма 1 сери.
14.10 — «Эстрадни программа».
14.00 — Телевизионни документальни фильм.
16.30 — Гандболах йола дунен турнир. «Балтика Кубок» Мага нах. Авфинал.
17.50 — «Халкъий доттагIал».
18.20 — Фильм-берашта.
18.40 — «Дешархо» (гIалгIай меттала).
19.10 — Документальни фильм.
19.25 — «Патриот» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даьккал дийна шун, берашI».
21.00 — П. И. Чайковский. Серенада.
21.40 — «Много шума из ничего». Художественни фильм.

11 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка а дIаэтта!».
8.55 — Гайир. Концерт.
9.30 — «Гургал бетта сахьат».
10.30 — «ГIулакх ду Советски Союза».
11.00 — «Могашал». Iилман-популярни программа.
11.45 — «IуйIранара почта». Музыкальни программа.
12.15 — «Советски Союз вокзал арахьарча хьацкий бIаргаш».
12.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Гельман. «Цхьан заседани протоколо». Горьки цIерагIча Пачхьалкхен академически Донска театра спектакль.
16.10 — А. Германа дIаоал советски композиторий иллеш.
16.35 — «Атомград». Телевизионни документальни фильма премьера.
17.00 — Фигурни хьасане носсоалаш хахкарах йола СССР чемпионат. Спортивни халхараш.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — Мультфильм.
19.15 — «Кинокинкъбера клуб».
20.15 — Советски Союза фигуристий показательни выступленеш.
21.00 — «Ха».
21.35 — Советски Союза фигуристий показательни выступленеш дIахоадар.
22.10 — Тидамски музыкальни партинаш.
22.45 — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Документальни фильмай программа.
9.00 — «АБВГДейка».
9.30 — Центральни телевидени Еррпгсоюзни радион эрсий илле академически хора концерт.
10.15 — «БIаргагушдар — тоша халадар».
11.15 — «Тха адрес — Советски Союз».
11.40 — «Орденоа» телестудо юкъерий Социалистически Къахьегама Турпаца, Московски электровакуумни приборий еча завода слесарца Дьякова вIашагIкхетар.
12.30 — «Цунами». Телевизионни документальни фильм.
12.55 — «Анискаин фантомасо». Телевизионни художественни фильма, 2 сери.
14.00 — «Эрсий къамаьл».
14.30 — «Шовиа, дай» нoвиийIа».
15.00 — «Цирка арене».
15.50 — «Московски Олимпиада седкъийу. Хоадам бу передача.
16.20 — «Дерригача дег тIара». Кировски области Кирово-Чепецки района юртарча къахьегамхошца вIашагIкхетар.
18.20 — СССР халкъа артистай Ирина Богачевай концерт.
19.00 — Гандболах йола дунен халкъашта юкъера турнир. «Балтика кубок».
20.00 — «Бийса даьккали дийла шун, берашI».
20.15 — Документальни фильмай программа.
21.00 — Центральни телевиденеи Еррпгсоюзни радион Ионкхиеа симфонически оркестра концерт.
21.40 — «Арменфильма» студо телевизионни короткометражни художественни фильмай программа.

РАДИО

10 ЯНВАРЬ

6.40 — Парте XXVI-ча съезда делегатех дола дувцараш. С. Умалатова (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Къонах». Радиовыпуск (эрсий меттала).
10.15 — «Зiок» сатирически журнал (нохчий меттала).
10.35 — Ашарий.
11.00 — «Композитор Салех Сайкиева». Концерт-очерк (эрсий меттала).
11.40 — А. Ведзижев. «Дув къобар» яхача романа оагIонаш (гIалгIай меттала).
12.30 — «Партена дIаленна да тха дегаш» къамаьл цу РСФСР V-ча кхзархой съезда делегаташа (эрсий меттала).
18.00 — «Кавказа IуйIре» радиожурнал (эрсий меттала).
18.30 — Концерт (гIалгIай меттала).

11 ЯНВАРЬ

7.14 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шойна дуьла дика муьлхаш» (эрсий меттала).
11.15 — КПСС XXVI съезда даьстта доагIа накъадолхаш! «Ударни вахте ба мехкадаьтти чакхдоахараш». Ленина цIерагIча МГНИЗера передача (эрсий меттала).
11.30 — «Кlорапиеси музыкальни программа» (эрсий меттала).
15.15 — Ашараш (гIалгIай меттала).
16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.10 — «Дешархой глобус». Радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — «Цlе сийлаш» (гIалгIай меттала).
19.30 — «Ашарашна дотагIал долчарна». Концерт (нохчий меттала).

ХОАТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш моркхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йолаш, дохк а доалаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике —2 +3, Грозне 0 —2 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ложмеи моркхаш а йолаш, лаьгIо лоа а делхаш, дохк а доалаш, малхбалехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —1 —6, дийнахьа —1 +4 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

«Сердало» газета редакце коллективо чIоагIа тIа хала а хеташ кадам бу газета болхлочунна М.-Б. У. Цицкиева цун нана

ЦИЦКИЕВА
Зайнапа Iайшет

кхалхарах.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-06; редактора заместителан — 9-24-03; бехктохана секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-06; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ05008. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяк оакие, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 155.